

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra lesnických technologií a staveb

Analýza současného stavu lesní pedagogiky v České republice a návrh konkrétního standardizovaného programu aktivit

Bakalářská práce

Autor: Ing. Markéta Kratochvílová

Vedoucí práce: Ing. Radim Löwe

2021

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta lesnická a dřevařská

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ing. Markéta Kratochvílová

Lesnictví
Provoz a řízení myslivosti

Název práce

Analýza současného stavu lesní pedagogiky v České republice a návrh konkrétního standardizovaného programu aktivit

Název anglicky

Analysis of the current state of forest pedagogy in the Czech Republic and proposal of a specific standardized program of activities

Cíle práce

Cílem práce je zanalyzovat aktivity vybraných subjektů zabývajících se lesní pedagogikou v ČR a navrhnout vlastní standardizovaný program aktivit s ohledem na motivaci dětí a mládeže.

Metodika

- 1) Analýza aktuálního stavu lesní pedagogiky v ČR, jejího postavení ve vzdělávacím systému a problematiky motivace dětí a mládeže prostřednictvím lesní pedagogiky.
- 2) Komparace aktivit vybraných subjektů zabývajících se lesní pedagogikou.
- 3) Návrh vlastního standardizovaného programu.

Harmonogram

duben – říjen 2020 – analýza aktuálního stavu lesní pedagogiky v ČR, komparace aktivit vybraných subjektů

listopad – prosinec 2020 – návrh vlastního standardizovaného programu

leden 2021 – předložení literární rešerše a návrh vlastního standardizovaného programu ke kontrole

březen 2021 – předložení diskuze a závěrečné podoby bakalářské práce ke kontrole

Doporučený rozsah práce
30 stran textu (bez příloh)

Klíčová slova

environmentální výchova; lesnictví; vzdělávání; děti; mládež

Doporučené zdroje informací

GUSTAFSSON E., SZCZEPANSKI A., NELSON N., GUSTAFSSON A. Effects of an outdoor education intervention on the mental health of schoolchildren. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 2012, 12(1): 63-69.

LESKOVCOVÁ M., MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ L., PALACKÁ A. Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 108 s.

MACHAR I. Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 2009, 104 s.

MARUŠÁKOVÁ L. Lesná pedagogika – příručka pre lesných pedagógov. Zvolen: Národné lesnícke centrum. 2010. 57 s.

PRYLOVÁ L. Budování vztahu lesnictví a veřejnosti. *Lesnická práce*, 2005, 84(12): 28-30.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – FLD

Vedoucí práce

Ing. Radim Löwe

Garantující pracoviště

Katedra lesnických technologií a staveb

Konzultant

doc. Ing. Ivan Kuneš, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 6. 5. 2020

doc. Ing. Miroslav Hájek, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 8. 2020

prof. Ing. Róbert Marušák, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "Analýza současného stavu lesní pedagogiky v České republice a návrh konkrétního standardizovaného programu aktivit" vypracovala samostatně pod vedením Ing. Radima Löwe a použila jen prameny, které uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že zveřejněním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách v platném znění, a to bez ohledu na výsledek její obhajoby.

V Lázu dne 10.4.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Radimovi Löwe za organizační a názorovou podporu v průběhu procesu tvorby mé práce, neboť bez jeho organizační důslednosti a trpělivosti s mou časovou vytížeností by práce neměla šanci včas vzniknout.

Abstrakt

Lesní pedagogika je významný komunikační nástroj lesnického sektoru. Cílem bakalářské práce je zanalyzovat současný stav lesní pedagogiky v České republice, aktivity vybraných subjektů zabývajících se lesní pedagogikou a navrhnout konkrétní standardizovaný program aktivit s ohledem na motivaci dětí a mládeže. Teoretická část definuje lesní pedagogiku, popisuje její cíle, historický vývoj v České republice, význam, zařazení do vzdělávacího systému, kvalifikaci lesní pedagoga a charakterizuje aktivity lesní pedagogiky. Práce se dále zabývá problematikou motivace dětí a mládeže ve vztahu ke vzdělávání a je zde charakterizován standardizovaný program aktivit a vliv vývojových zákonitostí ve vztahu k věku účastníků aktivit lesní pedagogiky na volbu činností, metody práce a způsob komunikace. V praktické části je zpracována analýza subjektů zabývajících se lesní pedagogikou a navržen vlastní standardizovaný program aktivit lesní pedagogiky zaměřený na myslivost a péči o zvěř. Navržený standardizovaný program může být využit lesními pedagogy v jejich praxi.

Klíčová slova: environmentální výchova; lesnictví; vzdělávání; děti; mládež

Abstract

Forest pedagogy is a significant communication tool of forestry. The aim of this bachelor thesis is to analyze current status of forest pedagogy in the Czech Republic, activities of selected entities dealing with forest pedagogy and to design a specific standardized program of activities taking account of motivation of children and youth. In the theoretical part there is a definition of forest pedagogy, it describes its targets, historical development in the Czech Republic, importance, its context in the frame of educational system, qualification of forest educator and it characterizes the forest pedagogy activities. The bachelor thesis also deals with motivation of children and youth concerning the education and it characterizes the standardized program of activities and development facts concerning the relation of forest pedagogy activities participants' age and choice of activities, methods of work and communication. In the practical part an analysis of entities dealing with forest pedagogy is conducted and a proposal of specific standardized program of activities with focus on hunting and game care is designed. Proposed standardized program can be practically used by forest educators.

Keywords: environmental education; forestry; education; children; youth

Obsah

1	Seznam tabulek, obrázků a grafů	8
2	Úvod	9
3	Cíle práce	11
4	Literární řešerše	12
4.1	Lesní pedagogika	12
4.1.1	Cíle lesní pedagogiky	13
4.1.2	Historie a vývoj lesní pedagogiky v České republice	13
4.1.3	Lesní pedagogika ve vzdělávacím systému	15
4.1.4	Aktivity lesní pedagogiky	16
4.1.5	Kvalifikace lesního pedagoga	18
4.1.6	Komunikační nástroj lesníka	18
4.2	Motivace	19
4.2.1	Motivace dětí a mládeže ve vzdělávání	23
4.2.2	Interakce mezi pedagogem a žáky	24
4.3	Standardizovaný program aktivit	26
5	Metodika	31
6	Výsledky	34
7	Diskuze	38
8	Závěr	43
9	Seznam literatury a použitých zdrojů	45
10	Seznam příloh	51

1 Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tab. 1: Počty výsledků vyhledávání pomocí různých klíčových slov ve vyhledávači Google (autorka práce)

Seznam obrázků

Obr. 1: Hierarchická pyramida potřeb (Univezita-online.cz, 2012)

2 Úvod

Dnešním dětem, zejména těm z velkých měst, velmi často chybí kontakt se skutečnou přírodou. Místo pobytu v přírodě tráví svůj volný čas s mobilem, u počítače nebo v nákupním centru, v němž se orientují lépe než v přírodě. Při školní výuce pracují s interaktivními tabulemi, mají k dispozici řadu programů, ve kterých jim může být příroda přibližována a ukazována. Pokud jejich rodiče nemají k přírodě vztah, dostanou se tyto děti do kontaktu pouze s virtuální podobou přírody, jež je odlišná od té skutečné. Lesní pedagogika není obecně příliš známým pojmem, přesto si však získala značné renomé u mnoha učitelů, kdy programy environmentální výchovy, realizované formou prožitku v terénu, umožní řadě dětí se seznámit s lesem a získat na lesní ekosystém zcela nový úhel pohledu. Lesní pedagogika nejenom seznamuje s užitky, které les člověku přináší, se smyslem hospodaření v lesích, ale i umožňuje rozvíjet dovednosti, jemnou i hrubou motoriku, využití zraku i sluchu, koordinaci těla u řady účastníků se specifickými potřebami, přičemž v terénu se pracuje mnohem přirozeněji než ve školní učebně. V podstatě většinu činností dělá člověk z nějakého důvodu, tedy proto, že je k tomu určitým způsobem motivován. Motivace je klíčovou složkou v životě každého člověka. Je to hybná síla v lidském životě, ať je člověk motivován svými vlastními pohnutky či někým jiným, ať už se jedná o touhu dítěte být pochválen rodičem, nebýt potrestán, či motivaci dospělého vstávat každodenně do práce. U dětí je specifické to, že ve školním věku stále vyvíjí svou osobnost a postoje. Adekvátní motivace naučí děti vytvořit si adekvátní přístup k životu a k životnímu prostředí, vytvořit si svůj osobní pohled na různé aspekty a pomůže jim zformulovat si svůj názor na danou problematiku bez nutnosti pasivně přejímat názory a postoje ostatních.

Teoretická část práce je členěna do tří kapitol. Jsou zde vymezeny pojmy lesní pedagogika, motivace a standardizovaný program. Důraz je kladen na popis vývoje a aktuálního stavu lesní pedagogiky v České republice, subjektů zabývajících se lesní pedagogikou a jejich aktivit. Záměrem autorky je využít znalosti ze současného studia lesnictví a myslivosti a předchozího studia pedagogicko-didaktického charakteru, včetně praktických profesně pedagogických zkušeností pro hlubší vhled do problematiky lesní pedagogiky. Předmětem praktické části je návrh standardizovaného programu aktivit se zaměřením na motivaci dětí a mládeže, aby v nich podněty vyvolaly příjemné zážitky a formoval se jejich pozitivní vztah k lesnímu ekosystému a lesnictví. Lesní pedagogika má potenciál vzdělávat v souladu s udržitelným rozvojem, formovat postoje účastníků a pozitivně ovlivňovat pohled veřejnosti na celou oblast lesnictví a tento potenciál je potřeba využívat. Standardizovaný program aktivit,

který je navržen v této práci, může být lesními pedagogy v jejich praxi využíván. Tato práce navíc může přivést některé lesníky k myšlence stát se lesními pedagogy, předávat své znalosti a sdílet svůj vztah k lesu s účastníky programů lesní pedagogiky.

3 Cíle práce

Hlavními cíli práce bylo:

- Vyhledat subjekty zabývající se lesní pedagogikou v České republice.
- Zanalyzovat aktivity subjektů zabývajících se lesní pedagogikou v České republice.
- Navrhnout vlastní standardizovaný program aktivit s ohledem na motivaci dětí a mládeže.

4 Literární rešerše

Tato část práce se zabývá vymezením lesní pedagogiky jako pojmu, jejím zařazením do vzdělávacího systému, cíli lesní pedagogiky, historickým vývojem lesní pedagogiky a problematikou motivace dětí a mládeže ve vztahu k lesní pedagogice.

4.1 Lesní pedagogika

Definici pojmu lesní pedagogika je možné nalézt v publikacích zabývajících se environmentální výchovou zaměřenou na tematiku lesa (Machar a kol., 2009; Leskovcová a kol., 2012), na webových stránkách Lesní pedagogiky (Lesní pedagogika, 2020), v publikacích slovenských autorů (Marušáková a kol., 2010) nebo v závěrečných vysokoškolských pracech, které se touto problematikou z různých úhlů pohledu tematicky zabývaly (Kozák, 2012; Jankovská, 2015). Lze konstatovat, že literatury k lesní pedagogice není dosud velké množství v kontrastu s jinými pedagogickými obory či obory lidské činnosti obecně.

Nejvýstižněji tento pojem uvádí Leskovcová a kol. (2012, s. 47) „*Lesní pedagogika přibližuje návštěvníkům lesa lesní ekosystém, trvale udržitelné lesní hospodářství, smysl hospodaření v lesích a užítky, které les člověku přináší. Jejím základním principem je vnímání přírody všemi smysly, které zprostředkovávají lesní pedagogové především přímo v lesním prostředí. Nepředstavuje tedy les jen jako ekosystém, ale jako místo v krajině se sociálním a ekonomickým rozměrem.*“ Takřka shodně vymezuje tento pojem i webová stránka Lesní pedagogiky (Lesní pedagogika, 2020), kde je navíc konkretizován zprostředkovatel a místo zprostředkování. Synek a Žatka (2012) charakterizují lesní pedagogiku jako jednu z forem environmentálního vzdělávání se zaměřením na les, vztahy a procesy, které v něm probíhají. Prostřednictvím zážitku cílí na probuzení zájmu o les a přírodu. Za důležité považují vysvětlit i některé předsudky laické veřejnosti. Podle Marušákové a kol. (2010) spočívají hlavní myšlenky lesní pedagogiky v učení o lesním ekosystému a výchově člověka k trvale udržitelnému způsobu života na příkladu lesa. Zdůrazňuje, že se nejedná pouze o vzdělávání dětí a mládeže, ale všech věkových skupin.

4.1.1 Cíle lesní pedagogiky

Cíle lesní pedagogiky shodně charakterizuje Synek a Žatka (2012) i webové stránky lesní pedagogiky, za jejichž obsah odpovídá pracovní skupina Ministerstva zemědělství zabývající se lesní pedagogikou v ČR (Lesní pedagogika, 2020), následovně:

- Za hlavní cíl je považováno zlepšení vztahu člověka a lesa za účelem odpovědného zacházení s přírodou, podpora chápání lesa jako životního prostoru pro zvířata, pochopení významu a funkce lesa pro člověka.
- Nastíněním problémů a vztahů v lesním prostředí učít děti vnímat zákonitosti přírody.
- Učít děti vnímat přírodu všemi smysly, podpořit jejich zájem o les, o péči a ochranu lesa.
- Učít děti, jak se v přírodě správně chovat.
- Zprostředkovat komplexní chápání lesa z různých pohledů – mj. ekonomického, ekologického a sociálního.
- Podporovat pozitivní vztah laické veřejnosti k lesnímu hospodářství objasněním základních principů hospodaření v lese.
- Podporovat pozitivní přístup ke dřevu jako k obnovitelné surovině.

4.1.2 Historie a vývoj lesní pedagogiky v České republice

O lesní pedagogice v České republice lze hovořit od 90. let 20. století, kdy byli vyškoleni první čeští lesní pedagogové v Rakousku. Od roku 2002 se rozšiřují aktivity lesní pedagogiky, začaly se pořádat kurzy pro nové lesní pedagogy na základě modifikovaných rakouských vzdělávacích kurzů a řada lesnických organizací se začala zabývat aktivitami pro děti (Leskovcová, 2012).

V současné době se lesní pedagogice věnují organizace, jejichž hlavními činnostmi jsou správa lesních majetků, hospodaření v lesích nebo lesnická osvěta a lesnické školy sekundárního a terciárního vzdělávání. V roce 2007 Ministerstvo zemědělství ČR ustavilo pracovní skupinu zabývající se lesní pedagogikou jako poradní orgán ředitele odboru koncepcí a ekonomiky lesního hospodářství. Pracovní skupinu tvoří zástupci vybraných subjektů zabývajících se lesní pedagogikou, tj. Ministerstvo zemědělství, Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, Česká lesnická společnost, Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze, Lesy České republiky, s. p., Nadace dřevo pro život, Sdružení lesních pedagogů ČR,

Středisko ekologické výchovy Lesů hl. m. Prahy, Střední lesnická škola Hranice, Střední lesnická škola Žlutice, SVOL – Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR a Vojenské lesy a statky ČR, s. p. Úkolem této pracovní skupiny, kterou v současné době koordinuje Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, je mj. zaštiťovat lesní pedagogiku z metodického a koordinačního hlediska, organizovat celorepublikové akce, podporovat spolupráci lesnických organizací a lesních pedagogů v lesní pedagogice, propagovat lesní pedagogiku, vzdělávat lesní pedagogy a v neposlední řadě spravovat webové stránky lesní pedagogiky (Lesní pedagogika, 2020).

Současný vývoj lesní pedagogiky v České republice je ovlivněn několika strategickými materiály, mj.:

- Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR (2018) – dokument, jehož autorem je pracovní skupina Ministerstva zemědělství ČR, charakterizuje shodu nejvýznamnějších subjektů v lesnictví na jednotném postupu v lesní pedagogice.
- Akční plán na období 2018-2020 k Jednotnému postupu pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR (2018) – dokument obsahující soubor doporučení subjektům zabývajícím se lesní pedagogikou a Ministerstvu zemědělství. Podpis nového Akčního plánu na následující dvouleté období byl plánován v rámci lesnického veletrhu Silva Regina 2020, z důvodu nepříznivé epidemiologické situace se šířením koronaviru však musel být odložen a proběhne v roce 2021.
- Usnesení vlády České republiky ze dne 17.2. 2020 č. 116 o Koncepti státní lesnické politiky do roku 2035 (2020) – které jako jeden z prioritních problémů uvádí nedostatečné povědomí o složitosti a významu lesů pro společnost, resp. zmiňuje nedostatečnou podporu lesní pedagogiky jako významného komunikačního nástroje.
- Aplikační dokument ke Koncepti státní lesnické politiky do roku 2035 (2021) – zde je dlouhodobý cíl „*Posilovat význam poradenství, vzdělávání, výzkumu a inovací v lesním hospodářství*“ vyplývající z Koncepte dále rozpracován na dílčí plnění „*Podpora lesní pedagogiky jako jednoho z důležitých komunikačních nástrojů, zintenzivnění systému a zvýšení počtu kvalifikovaných lesních pedagogů napříč lesnickými organizacemi s cílem dosáhnout dlouhodobé a pravidelné synergie.*“

V roce 2017 se v České republice uskutečnil 12. Evropský kongres lesní pedagogiky, jehož téma bylo „Forest pedagogics – adventures between communicating and educating“ a jehož výstupy jsou zajímavé z hlediska srovnání různých úhlů pohledu na lesní pedagogiku v jednotlivých evropských zemích, které se navzájem nevyklučují (Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR, 2018).

V posledních pěti letech je každoročně vydávána Výroční zpráva lesní pedagogiky, která obsahuje informace o celonárodních aktivitách lesní pedagogiky v předchozím roce, včetně počtu uskutečněných akcí (Lesní pedagogika, 2020).

4.1.3 Lesní pedagogika ve vzdělávacím systému

Aktivity lesní pedagogiky jsou v souladu s kurikulárními dokumenty, s rámcovými vzdělávacími programy a školními vzdělávacími programy, podporují u dětí osvojování klíčových kompetencí a naplňují obsah průřezových témat. Aktivity se současně mohou dotýkat několika školních předmětů, proto lze v praxi spojit a procvičit různé kompetence; lesní pedagog může zacílit na znalosti ze školních předmětů úměrně věku dětí (Lesní pedagogika, 2020). Lesní pedagogika pomáhá prakticky naplňovat cíle environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), jehož hlavním cílem je odpovědné environmentální chování, kdy se jedinci rozhodují s ohledem na následky možných řešení na životní prostředí a mají zájem o aktivity vedoucí ke zvýšení kvality života a životního prostředí (Národní pedagogický institut České republiky, 2015). Lesní pedagogika poskytuje odpovídající znalosti, dovednosti a vhodně motivuje prožitkem se shodným cílem.

Efektivní realizace environmentálního vzdělávání nestojí na pouhém předávání znalostí o ekologii, ale na rozvoji vztahu dětí k přírodě a porozumění základních principů různých jevů v přírodě (Horká, 2004). Shodně popisuje environmentální vzdělávání i Dytrtová (2014), kdy se nejedná jen o získávání znalostí, ale o tvorbu rozumového, citového a mravního stavu, jež se dále projevuje v životním stylu jedince. V rámci školní výuky lze environmentální výchovu realizovat mnoha způsoby, od neformální integrace do některého stávajícího vyučovacího předmětu, přes vytvoření samostatného vyučovacího předmětu až po projektové vyučování, také lze tyto způsoby kombinovat (Matějček, 2007). Realizaci je možné také tzv. outsourcovat, tj. v pedagogické praxi využít externích služeb – např. programy lesnických subjektů či center ekologické výchovy.

4.1.4 Aktivity lesní pedagogiky

Programy lesní pedagogiky se konají zpravidla přímo v lese, což umožňuje bližší seznámení s prostředím i těm účastníkům, kteří se do lesa často nedostanou. Leskovcová a kol. (2012) zmiňují základní pravidlo pro objektivní informovanost o životním prostředí, kdy bez bližšího kontaktu s přírodou nelze mít objektivní povědomí o stavu tohoto prostředí, a tak nelze předpokládat šetrné a předvídaté jednání. Les je významným prožitkovým prostorem pro tyto aktivity, je to přirozený prostor v kontrastu s kulturní krajinou a lesní pedagog může nabídnout rozmanité úhly pohledu metodami zážitkové pedagogiky (Lesní pedagogika, 2020). Primárně jsou aktivity lesní pedagogiky zacíleny na děti v předškolním a mladším školním věku, ale existují programy i pro středoškoláky, pro dospělé, pro rodiny s dětmi, a i specifické vzdělávací potřeby nejsou překážkou. Lesní pedagog je schopen připravit aktivity na míru cílové skupině.

Pro děti předškolního věku platí, že důraz na prožitkové aktivity je zásadní. Děti se učí poznat okolní svět a jeho dění, seznamují se s místem a prostředím, kde žijí, a tvoří si k němu pozitivní vztah. Děti si tvoří nejenom správné návyky, ale i tráví čas denně venku v přírodě, a to jim přináší podněty k pozorování a objevování. Kromě zmíněného pozorování, lze procvičovat jednotlivé smysly, vyzkoušet jednoduché experimenty, narativní metodou vyprávět příběhy, dramatickou metodou hledat řešení různých situací či číst příběhy z knihy. Exkurze, která například přiblíží dětem různá řemesla nebo život na statku je velmi inspirativní a přinese dětem požadovaný prožitek (Fellnerová, 2007).

Alternativa předškolního vzdělávání, která je realizována výhradně venku a za každého počasí, je lesní mateřská škola. První lesní školka byla v České republice založena v roce 2008 a plnohodnotnou, státem uznávanou formou předškolního vzdělávání, se lesní školky staly v roce 2016. V současné době je provozováno cca 150 lesních mateřských školek a lesních klubů. Většina těchto zařízení se sdružuje v Asociaci lesních mateřských škol a snaží se rozvíjet podmínky pro vzdělávání předškolních dětí celoročně v přírodě. Tato forma předškolního vzdělávání má řadu výhod i nevýhod, kterým se věnuje ve své studii Michek a kol. (2015). V případě, že se jedná obecně o pobyt v přírodě, kdy tedy je les jen jednou z možností, můžeme hovořit o přírodní pedagogice. Pokud je školka provozována výhradně v prostředí lesa, můžeme hovořit o lesní pedagogice (Asociace lesních MŠ, 2020).

Mateřské, základní i střední školy realizují své činnosti v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem. Environmentální vzdělávání je na základní škole součástí většiny

předmětů, ať již jako nosné téma nebo jako motiv. Lesní pedagogika je pak jednou z forem environmentálního vzdělávání, zaměřující se na les, vztahy a procesy, které v něm probíhají (Synek, 2012). Při seznámení s fungováním lesního ekosystému je představováno i lesnictví, lesní hospodaření a činnosti lesníka. Nejčastější formou lesní pedagogiky je vycházka do lesa s lesním pedagogem, který danou lokalitu zná. Délka této vycházky a její obsahová náplň, využití smyslových, pohybových a badatelských aktivit, je pak uzpůsobena věku účastníků. Lesní pedagog se snaží upozornit děti na detaily, kterých by si sami běžně nevšimli, snaží se jim ukázat, že les je místo plné zajímavostí, popisuje obyvatele lesa a jejich život. Úměrně věku lze zapojit i některé činnosti lesníka, např. měření výšky a tloušťky stromu. Další možné aktivity jsou výstavy, exkurze, naučené stezky, výsadby stromků aj. Ministerstvo zemědělství ČR vyhláší každý rok národní Týden lesů (konaný zpravidla v květnu), kdy jsou veřejnosti nabízeny různé akce pro širší věkovou strukturu účastníků. Cílem těchto aktivit je vzbudit zájem veřejnosti o les a přírodu a upozornit na význam lesů jako ekosystému a trvale udržitelné hospodaření v lesích. Programy lesní pedagogiky doprovází i velké výstavy, jako např. Natura Viva v Lysé nad Labem, Silva Regina v Brně nebo Země živitelka v Českých Budějovicích.

Venkovní vzdělávací aktivity mají pozitivní vliv na duševní zdraví dětí. Překvapující může být závěr jedné ze studií, zmiňující, že větší pozitivní vliv je pozorován u chlapců než u dívek (Gustafsson, 2012). Výsledek této studie naznačuje, že pohlaví je podstatným faktorem při evaluaci venkovní vzdělávací aktivity. Taktéž při přípravě venkovní vzdělávací aktivity je nutné brát na zřetel pohlaví účastníků, aby program nebyl tvořen na míru jen jednomu pohlaví.

Mnohé aktivity lesní pedagogiky v podobě výstav, exkurzí, naučných stezek apod. jsou připravovány a realizovány, aby zaujaly a vzdělaly co nejširší věkové spektrum účastníků. Případně mnohé tematické vycházky do lesa s lesním pedagogem je možné modifikovat s ohledem na konkrétní skupinu účastníků.

Z hlediska vysvětlování a objasňování některých laických předsudků je možné v rámci aktivit lesní pedagogiky vysvětlit dětem i dospělým skutečnosti kolem lesního hospodářství, mj. například to, že se může kácet i zdravý strom a že vykácení části lesa nelze brát jako jeho zničení. I v lesním hospodaření se dbá na trvale udržitelný způsob a existují v něm certifikační systémy, což nejsou skutečnosti, které by byly laické veřejnosti známy.

4.1.5 Kvalifikace lesního pedagoga

System výchovy a vzdělávání lesních pedagogů v České republice se vývojově inspiroval v kvalitně propracovaném rakouském systému. Lesní pedagog je primárně kvalifikačně lesník, a kromě svého odborného lesnického vzdělání má znalosti ze základů pedagogiky, psychologie a didaktiky. Cílem jeho činnosti je prožitek, který svou zajímavostí vede jedince k poučení a zisku znalostí (Leskovcová a kol., 2012).

Kvalifikovaný lesní pedagog je absolventem kurzu, který je pořádán Sdružením lesních pedagogů ČR a Střední lesnickou školou Hranice na základě pověření od Ministerstva zemědělství ČR. Základní kurz vede k osvojení základů pedagogiky, psychologie a didaktiky, připravuje lesníky na práci s veřejností v lese, se zaměřením na kolektivy předškolního a školního věku. Nadstavbový kurz je pak zaměřen na práci s dalšími cílovými skupinami – dospělými, seniory a kolektivy se specifickými vzdělávacími potřebami (Střední lesnická škola Hranice, 2020).

Ke standardizaci a kompatibilitě vzdělávání lesních pedagogů v rámci evropských zemí přispěl v letech 2004-2007 evropský projekt PAWS (Pädagogische Arbeit im Wald, Pedagogické aktivity v lese), jak uvádí Leskovcová a kol. (2012), jehož výstupy dále tvoří koncepci seminářů pro lesníky a zahrnují i studijní materiály v podobě volně přístupné učebnice (PAWS Project, 2007).

4.1.6 Komunikační nástroj lesníka

Lesní pedagogiku lze využít i jako efektivní komunikační prostředek lesníka směrem k veřejnosti. Lesní hospodářství je veřejností citlivěji sledováno oproti ostatním subjektům působícím v jiných oborech, neboť les nemá jen své produkční funkce, ale díky svým mimoprodukčním funkcím je vnímán jako veřejný statek. Lesní pedagogika může jako součást komunikační strategie vhodně doplnit ostatní komunikační nástroje daného subjektu a účinně působit na názory veřejnosti na lesní hospodářství (Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR, 2018). Lesní pedagogiku jako důležitý nástroj pro komunikaci v lesnictví zdůrazňuje také Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035 (2020).

Lesní hospodářství se nachází v mimořádně složité situaci, kdy se lesy obtížně přizpůsobují rychle se měnícím podmínkám prostředí a extrémním abiotickým vlivům – silné bořivé větry, vysoké teploty, sucho, nevyrovnaný průběh srážek aj. – a v kombinaci s rozvojem

fytopatogenních činitelů následně dochází k jejich odumírání. Lesní pedagogika může pomoci vzdělávat laickou veřejnost a prostřednictvím znalostí jim umožnit pochopení současné situace a nezbytnosti některých řešení. Tato osvěta veřejnosti je podporována i v dílčích plněních charakterizovaných v Aplikačním dokumentu ke Koncepci státní lesnické politiky do roku 2035 (2021).

4.2 Motivace

Jde o poměrně široký pojem, o jehož vymezení se snažilo již mnoho odborníků, a je poměrně komplikované vytvořit jednotnou definici. Dle Bedrnové (2002, s. 241) motivace představuje *„skutečnost, že v lidské psychice působí specifické, ne vždy zcela vědomé či uvědomované vnitřní hybné síly – pohnutky, motivy. Ty činnost člověka určitým směrem orientují, v daném směru ho aktivizují a vzbuzenou aktivitu udržují. Navenek se pak působení těchto sil projevuje v podobě motivované činnosti, motivovaného jednání.“* Obecně se jedná o souhrnné označení pro motivy a jejich působení (Říčan, 2010). Motivace pochází z latinského slova motus, což znamená pohyb. Z tohoto vymezení pojmu se dá odvodit, že motivace představuje jakoukoli činnost, která směřuje k určitému cíli. Motivem tedy může být pro daného člověka prakticky cokoli od zabezpečení biologických potřeb až po vyšší cíle, jako uznání. Motiv je často vymezován jako spouštěcí síla, která v člověku vyvolává nutkání vytvářet určitou aktivitu. Tuto aktivitu člověk dělá s cílem uspokojit určité potřeby. Na základě tohoto výkladu je možné dělit motivaci na vrozenou a získanou, primární a sekundární, biologickou a sociální (Cakirpaloglu, 2012).

V rámci psychologie patří motivace dle Lokšové a Lokšy (1999) mezi hypotetické konstrukty, což znamená, že nepředstavuje hmatatelný pojem, ale spíše prostředek k vysvětlení lidského chování. *„Konstrukt motivu je založen na postulátu, že většina lidského chování je zaměřená k určitému cíli, přičemž lidé své chování inteligentně mění tak, aby cíle dosáhli“* (Blatný, 2010, s. 14). Změnami chování jsou myšleny reakce na různé okolnosti, příležitosti či překážky. Motivace je zdrojem informací o příčinách lidského jednání a je odpovědí na otázku proč. Motiv se tak stává hybnou silou, která člověka vede k určitému chování. Šmajsová Buchtová (2001, s. 67) vnímá motivaci jako *„dynamický systém vnitřních pohnutek činnosti (nebo nečinnosti) jedince, který determinuje jeho jednání a prožívání.“* Motivy tedy mají funkci:

- orientační – jedná se o to, že člověk je naváděn určitým směrem,
- aktivizační – určuje intenzitu prožívání,
- stabilizační – pomáhá při překonávání překážek.

Právě díky tomu, že se mnoho psychologů tímto termínem zabývá, vznikla celá řada definicí, které se v mnohém vzájemně prolínají a doplňují. Definicí a výkladů motivace je velmi mnoho. Některé z nich se zabývají obsahovou stránkou a jiné se soustředí spíše na to, co člověka motivuje a proč, další se zabývají již konkrétními motivy a jejich působením na lidskou psychiku a činnost. Z pedagogického úhlu pohledu můžeme motivaci dělit dle psychologického směru následovně:

- Zdroj motivace dle zastánců behaviorální psychologie je především pocit nutnosti dosáhnout určitého uspokojení a eliminovat nepříznivé zkušenosti. Největším zdrojem motivace je vnější odměna.
- Kognitivní přístup staví teorii na poznávacích procesech pro chování člověka.
- Humanistický přístup vychází z nutnosti člověka překonat určitý dosavadní stav, kdy klíčovou úlohu má vliv okolí, které by mělo být pozitivně naladěno – to vede k růstu a autonomii jedince (Lokšová, 1999).

Každý člověk je ke svým činům motivován odlišnými motivy, avšak obecně je lidské chování motivováno vnitřně nebo z vnějších zdrojů. Vnitřní zdroje motivace vychází přímo z daného člověka. Poskytují jedinci informace o tom, z čeho motivace pramení a kde má kořeny svého vzniku. Pokud dostatečně pochopíme lidské chování, pak je možné najít základní motivy, které člověka vedou určitým směrem. Tyto informace je poté možné využít v jeho ovlivňování např. při školní docházce či v práci. Obecně se jedná o lidské potřeby, návyky, zájmy, hodnoty, normy, ideály. Největším motivátorem je uspokojení základních lidských potřeb, přičemž je potřeba definována jako „*nedostatek nebo nadbytek (biologický nebo sociální) určitých faktorů lidské existence*“ (Šmajsová Buchtová, 2001, s. 70). Je to právě potřeba, která člověka nutí k určité činnosti, díky které dojde k odstranění nedostatku. Jako zjednodušený příklad lze uvést následující schéma: nedostatek (případně nadbytek) → potřeba → motivace → činnost → odstranění nežádoucího stavu. Potřeby mohou být různého druhu a na základě toho je dělíme na primární a sekundární. Primární jsou biologické potřeby, které jsou spojeny se základní činností a funkcí lidského organismu. Jedná se například o dýchání, získání potravy, tekutin a další. Sekundární jsou sociální potřeby, které jsou spojeny se sociálním, kulturním a společenským životem daného jedince. Jedná se o pocit bezpečí a lásky, pocit ocenění a seberealizaci.

K tomuto rozdělení potřeb byla vytvořena A. H. Maslowem hierarchická pyramida potřeb (Obr. 1), na jejímž základě jsou rozřazeny potřeby do pěti úrovní potřeb, které člověk musí uspokojit pro svou naprostou spokojenost. Potřeby, které jsou řazeny na nejnižších příčkách, jsou potřebné k běžnému životu. Ty, které jsou na vyšších příčkách, je pro člověka daleko těžší získat a zabezpečit je, avšak vedou k plnohodnotnému životu.

Obr. 1: Hierarchická pyramida potřeb (Univezita-online.cz, 2012).

Dalším, kdo se zabýval teorií motivačních potřeb, byl C. P. Alderfer (2017), který navázal na Maslowa a jeho pyramidu rozvrhl do tří stupňů. Alderferova teorie motivačních potřeb, nazývaná také Teorie tří motivačních faktorů nebo zkráceně ERG (Existence, Relatedness and Growth) patří mezi teorie zabývající se motivací lidí. Tuto teorii zveřejnil Clayton Paul Alderfer jako další rozšíření Maslowovy pyramidy potřeb, jeho pyramidu lidských potřeb uspořádává od konkrétních po abstraktní potřeby do tří základních stupňů:

- Existenční (Existence) – mzda, jistota zaměstnání
- Vztahové (Relatedness) – přátelství, vztahy, společné cíle, uznání v sociální síti
- Růstové (Growth) – seberealizace v zaměstnání a profesní růst.

V případě, že člověk dělá činnost automaticky, dlouhodobě a opakovaně, lze hovořit o určitém návyku. Jedná se často o činnosti, které už člověk ani nevnímá, protože si osvojí určitý vzorec, dle kterého následně jedná. Pokud se jedinec zaměří na určitou záležitost po delší dobu, lze hovořit o zájmu. Zájem zobrazuje přístup člověka k dané činnosti a to, jak k ní přistupuje. Klíčový je také žebříček vlastních hodnot, které si člověk během života vytváří

a významně ovlivňuje lidské chování, přičemž činnosti, které pro něj mají negativní význam, bude chtít eliminovat, a naopak pozitivně významné činnosti bude vyhledávat. Také je nutné vymezit ideál, který je „určitá ideová či názorová představa něčeho subjektivně žádoucího, pozitivně hodnoceného, co pro daného jedince představuje významný cíl jeho snažení, skutečnost, o kterou usiluje“ (Bedrnová, 2002, s. 250).

Významné je od motivace odlišit stimulaci, která představuje „vnější působení na psychiku člověka, v jehož důsledku dochází k určitým změnám jeho činnosti prostřednictvím změny psychických procesů, především pak prostřednictvím změny jeho motivace“ (Bedrnová, 2002, s. 243). Základním rozlišením mezi stimulací a motivací je skutečnost, že v případě stimulu přichází působení na lidskou psychiku z vnějšku, a při motivaci z vnitřku. Stimul sice ovlivní svým způsobem motivaci člověka, avšak nemusí se nutně stát motivem.

Motivace na jedince působí i zvenčí a jedná se o určité jevy, události, názory dalších lidí, které člověka donutí k tomu, aby se chopil realizace nějakých činností, jejichž cílem je uspokojení potřeb. Pobídky zvenčí jsou pozitivního nebo negativního charakteru (Lokšová, 1999). Mezi pozitivní pobídky lze řadit určitou pochvalu, dárek, dobré jídlo a mnoho dalšího, a mezi negativní patří například výsměch, výhrůžka a další činnosti, které nejsou jedinci příjemné. O pobídkách obecně platí, že jsou komplexní, tedy uspokojují několik potřeb najednou jako například peníze, jídlo apod. (Pavelková, 2002) .

Rozlišujeme tři typy vnější motivace, přičemž obecně lze říct, že vnější a vnitřní motivace se mohou vylučovat i vzájemně doplňovat (Pavelková, 2008):

- externí regulace – jde například o odměnu či trest, tedy iniciaci vnějším podnětem
- introjektovaná regulace – vychází z obecně platných pravidel, která jsou pasivní a vnitřně je člověk nepřijímá
- identifikovaná regulace – člověk v tomto případě pravidla přijímá za svá a začleňuje je do vlastní motivační struktury.

Důležité je v rámci motivace zmínit také výkonovou motivaci, která ve vzdělávání hraje významnou roli (Stuchlíková, 2010). Výkonovou motivaci lze popsat následovně (Beckmann a Heckhausen, 2010, s. 139):

- „Dosáhnout něčeho obtížného.
- Zvládnout, ovládat nebo třídit fyzické objekty, lidské bytosti nebo myšlenky.
- Provést to co nejrychleji a co možná nejvíce samostatně.
- Překonávat překážky a dosahovat vysoké úrovně.

- *Předčit vlastní self.*
- *Soupeřit a překonat ostatní.*
- *Zvýšit si sebevědomí úspěšným uplatňováním talentu.“*

Výkonová motivace se v životě jedince projevuje především v realizovaných úkolech a výkonové potřeby jsou platné pro úkoly, ve kterých lze člověka hodnotit, tedy také v rámci školního prospěchu žáka. Pro výkonové potřeby a motivace je typické, že u žen a mužů bývají často na základě genderových rozdílů odlišné (Shekhar, 2012).

4.2.1 Motivace dětí a mládeže ve vzdělávání

Mnoho žáků si v průběhu školní docházky časem vytvoří svůj vlastní motivující způsob přístupu k výuce. Obecně platí, že žáky velmi uspokojuje vnitřní pocit uspokojení, který je výsledkem například toho, že vidí své úspěchy, které mohou být lepší než výkony spolužáků nebo obdrží pochvalu od pedagoga či rodiče, což jim potvrzuje, že pozitivní motivace má větší přínos než negativní (Petty, 2013). To dokazuje, že učitel by měl žáky během výuky dostatečně chválit a ani u výuky lesní pedagogiky nejde o žádnou výjimku. V ideálním případě by kromě pochvaly žáci také měli vidět praktickou stránku vyučovacího obsahu.

Pokud budou žáci v hodinách dělat to, co je baví, pak pro ně výuka bude snadnější a pedagog bude mít větší možnost žáky chválit. Dobré výsledky přinášejí žákovi úspěch, sebevědomí a uspokojení, což je v motivaci klíčové. Pokud však žák zažívá delší dobu pouze neúspěch, pak je pochopitelně motivace daleko složitější. Klíčovou postavou v rámci školní motivace je pochopitelně pedagog. „*Vřelým, emocionálním zájmem o žáky a poskytováním sociální opory, aktualizuje učitel ve větší míře potřebu pozitivních vztahů ve třídě*“ (Hrabal, 1989, s. 149). Motivace hraje v rámci školního úspěchu klíčovou roli, protože výrazně rozhoduje o tom, jak se bude žák projevovat ve výuce, a jak využije školní docházky a edukaci ve svůj prospěch a rozvoj vlastní identity. Motivace také dává učebním činnostem žáka smysl a rozhoduje o tom, do jaké míry se bude snažit a zdokonalovat ve svých výsledcích.

Dá se konstatovat, že je vhodné, aby se pedagogové v první řadě nesnažili žáky motivovat různými metodami a formami, ale spíše by jim měli vysvětlit, k čemu jim daná látka bude. Odlišný přístup a sdílení znalostí o lese potřebují děti, žijící ve venkovských oblastech nebo mající v rodině myslivce či lesníka a zcela jinak se pracuje s dětmi, které vyrůstají v městském prostředí a jejich kontakt s lesem je omezený. Jakmile děti pochopí, že naučené

využijí především v běžném životě, pak dojde k vytvoření vnitřní motivace, která má větší efekt. „*Smyslem motivace je dosáhnout stavu, aby se žák chtěl učit – může to být motivace k učení obecná, založená na zájmu, na aspiracích žáka se zázemím aspirací jeho rodiny, na vztahu žáka k učiteli a předmětu, na rozvinutém vědomí perspektivy či na potřebě aktivity*“ (Kolář, 2009, s. 77). Pokud se tedy pedagog začne více soustředit na samotnou látku a naplňování osnov a opomine tak samotné žáky, pak nebude efektivita učení taková, jako v případě, kdy myslí především na to, aby žáky látka bavila, pochopili ji a následně využili v běžném životě. Do jisté, nemalé míry je lidská motivace ovlivněna také poznávacími procesy člověka. „*Aktualizace potřeb závisí na tom, jak se okolní svět odráží v psychice člověka, přičemž tento odraz, zprostředkovaný poznávacími procesy, je funkcí životní zkušenosti jedince. Lidské chování je proto řízeno z velké části také tím, jak člověk situaci, která ho obklopuje, vnímá, co od ní očekává, vzhledem k možnostem uspokojování vlastních potřeb a jak ji z toho hlediska interpretuje* (Hrabal, 1989, s. 22).

4.2.2 Interakce mezi pedagogem a žáky

Motivace je nejenom úzce provázána s osobností pedagoga, ale i s komunikací pedagoga a žáků a s interakcí ve výuce. Klíčové je, aby uměl pedagog zaujmout a poutavou formou předávat informace, ale také zároveň motivovat žáky k tomu, aby měli chuť tyto informace vstřebávat. Pedagog se nesmí nechat ovlivňovat stereotypy a vedlejšími činiteli a musí být v první řadě objektivní. Jeho úkolem je také žáky nasměrovat správným směrem, tedy najít jejich silné stránky a ty rozvíjet, a slabé stránky, které budou eliminovány. „*Ve výchově se všechno musí zakládat na učitelově osobnosti, protože výchovná síla pramení jen ze živého zdroje lidské osobnosti. Žádný rozvrh a žádné osnovy, žádný uměle zavedený režim, i kdyby byl co nejdůmyslnější, nemůže ve výchově nahradit osobnost. Vliv učitelovy osobnosti na mladou duši je onou výchovnou silou, kterou nenahradí ani učebnice, ani mravní poučování, ani systém trestů a povzbuzování*“ (Grecmanová, 1998, s. 167).

Každý pedagog vstupuje do vzdělávacího procesu s určitými očekáváními, která se s postupem času mohou měnit s ohledem na vyučovanou látku nebo na samotné žáky. „*Učitel svoje očekávání, že žák bude úspěšný nebo neúspěšný, sděluje prostřednictvím svého chování k dotyčnému žákovi. Na základě tohoto učitelova chování, které si žák interpretuje ve svůj prospěch nebo neprospěch, je žák motivován, nebo naopak motivace k učení zbavován*“ (Hrabal, 1989, s. 129). Čím déle pedagog vyučuje určitý předmět, tím lepší získá představu

o tom, co žákům vytváří větší potíže, a co jim naopak jde samo od ruky. Stejně tak se aktivně vyvíjí i vztah s žáky a jejich poznávání, což pedagogovi umožní odhalit skryté dovednosti daných žáků. K takovému poznání se dostane pedagog prostřednictvím tří forem (Lokša, 1992):

- souhlasnost – tj. znalost projevů a chování žáků v určitých situacích,
- odlišnost – tj. chování žáka v podobných situacích,
- stálost – tj. opakování chování žáka v daných situacích.

Na chování žáků může mít vliv hned několik faktorů, a ne všechny je schopen pedagog během výuky vnímat, což je pochopitelné. Může se jednat například o nemoc žáka, únavu z předešlé hodiny, napětí mezi jednotlivými žáky, vyčerpání kvůli učení do jiných předmětů aj. (Hrabal, 1989). Právě tyto situace mohou vést k tomu, že se daný žák, který má určité návyky, bude chovat ve stejné situaci jinak. Čím lépe pedagog žáka zná, tím je schopnější rozpoznat určité neobvyklé okolnosti, které mají za svůj následek změnu chování žáka (Čáp, 2007). Na žáky samotné má také velký vliv to, co si o nich pedagog myslí a jeho mínění. Úspěch žáka je úzce spjat s tím, co od něj pedagog čeká. Pokud je očekávání zbytečně malé, pak ani výkony žáků nebudou výborné. Negativně také působí přílišná očekávání, která přímo mohou na žáky působit demotivujícím směrem. To, jak pedagog působí na žáky ve výuce, je jedním z motivačních činitelů. Samotné chování pedagoga ovlivňují především představy, které on má ohledně dovedností a schopností žáků. Tím by tedy neměl pouze předávat žákovi dovednosti, ale cíleně jej motivovat k tomu, aby vědomosti přijímat chtěl (Man, 1994). Adekvátním působením dojde k autoregulaci žáka, která si postupem času vytvoří vlastní motivaci k výuce. K tomuto účelu je více než žádoucí využívat spíše pozitivní hodnocení žáků, které má dalekosáhlejší efekt než hodnocení negativní. Každý žák by si měl zažít úspěch, který na něj bude působit motivačně. Časem se zdokonalí jeho automotivace a pedagogické snažení již nebude muset být tak silné (Helus, 1992).

Pedagogická komunikace představuje prostředek, kterým je realizováno vzdělávání a výchova. Kvalita této výchovy je přímo závislá na tom, jak je kvalitní pedagogická komunikace. Cílem je přenos a výměna informací, dovedností, zkušeností, různých motivů, norem, postojů a názorů, kromě tedy obecného dosahování pedagogických cílů, přičemž se nejedná pouze o vztah pedagog – žák, ale také o vztah mezi dítětem a rodičem a dalšími osobami, které se podílejí na jeho socializaci a pomáhají mu formovat osobní i neosobní vztahy (Mareš, 1990). V minulosti byla pedagogická komunikace totožná s učivem, dnes se realizuje prostřednictvím vzdělávacích programů, ale stále platí, že jsou předávány nejen vědomosti, ale také sociální zkušenosti a dochází k posilování mezilidských vztahů. Obsah pedagogické komunikace je závislý na funkci a osobnosti pedagoga a jeho schopnostech využít škálu

verbálních a neverbálních prostředků a různých metod a forem. Během hromadné výuky převládají tři formy: „*Nejčastější je oboustranná komunikace mezi učitelem a jedním žákem (42 % výskytu). Jde o dialog, typický pro opakování a zkoušení. Druhou nejfrekventovanější strukturou je jednosměrná komunikace od učitele ke třídě (30 % výskytu). Jde o monolog učitele při výkladu nového učiva, hodnocení třídy, oslovování všech žáků apod. Třetí v pořadí je jednosměrná komunikace od učitele k žákovi jako jednotlivci (10 % výskytu). Učitel dává žákovi pokyn, příkaz, klade otázku, žák však slovně neodpovídá*“ (Mareš, 1995, s. 39).

Komunikace má svá pravidla, která musí být dodržována z důvodu zvýšení efektivity. „*Také pedagogická komunikace má svá pravidla, počínaje oslovením účastníků a konče určením místa, kde bude probíhat. Část komunikačních pravidel je přesně formulována, část je stanovena obecnými pravidly chování v dané společnosti, část je výsledkem dohody mezi konkrétními účastníky*“ (Mareš, 1995, s. 32). Vliv má také forma výuky. V případě frontálního vyučování si může pedagog „*kdykoliv si vzít slovo, hovořit s kým chce, zvolit téma rozhovoru, rozhodovat o délce hovoru, hovořit v kterékoliv části učebny a v neposlední řadě hovořit v jakékoliv poloze*“ (Jůva, 2001, s. 79). Hodinu zahajuje on, tedy i samotnou komunikaci. Pokud nechce vést monolog, pak si vybírá žáka či žáky k dialogu nebo je vyzývá, aby se dobrovolně hlásili. Na reakce žáků učitel následně reaguje a stejně tak žák může reagovat na otázky žáků. Téma diskuze záleží od osnov, které jsou vymezeny v rámci Rámcově vzdělávacího programu a následně Školního vzdělávacího programu. Pochopitelně téma může být pozměněno s ohledem na určitou situaci ve třídě či ve světě. Učitelův projev je dobrovolný a jeho ukončení záleží na jeho vlastní vůli, ale obecně platí, že zvonek je signálem pro konec vyučovací jednotky. Není předepsáno, zda učitel musí stát za katedrou či se přemísťovat po třídě. Oproti tomu žák by měl hovořit až po výzvě učitele, tedy v momentě, kdy dostane slovo. Obecně platí, že bez povolení učitele by žák hovořit neměl. Pokud se změní forma či metody komunikace, pak by měl učitel také nově vytyčit pravidla komunikace (Jůva, 2001).

4.3 Standardizovaný program aktivit

Při standardizaci nějaké činnosti dochází ke sjednocení procesu skrze zavedení standardů. To následně vede ke koordinaci, kompatibilitě a opakovatelnosti procesu. Nejsnazší je představa standardizace výroby nějakého produktu, kde standardy nebo také normy jsou základním požadavkem pro úspěšnost procesu. I ve vzdělávání existují procesy standardizace, kdy pro tvorbu programu aktivit je zásadní znát věk a počet vzdělávaných osob, časovou dotaci

pro aktivity, místo, kde budou realizovány aktivity, zamyslet se nad obsahem, konkrétními cíli a možnými formami, jak těchto cílů dosáhnout. Ve standardizovaném programu aktivit se propojují poznatky z vědních disciplín, znalosti, které mají být zprostředkovány, a poznatky z pedagogiky a psychologie o funkčních metodách a uspořádání vzdělávacích aktivit, odpovídajících věku vzdělávaných osob, resp. jejich dosavadním znalostem a možnému dalšímu rozvoji. Tato hlediska jsou v souladu s požadavkem na vzdělání lesního pedagoga, tj. aby měl nejenom znalosti ze svého oboru lesnictví, ale i znalosti pedagogicko-psychologického charakteru.

Pokud při plánování aktivit nejsou známy výše uvedené vstupní charakteristiky nebo jsou nepřesné, je zkušený lesní pedagog schopen sestavit univerzální program a do průběhu vzdělávací aktivity zapojit do určité míry improvizaci, ovšem ne vždy je toto optimální přístup. Zejména při práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je vhodné mít tyto informace k dispozici předem, aby se mohly tyto skutečnosti zohlednit při volbě metod. Standardizovaný program aktivit má zároveň konkrétní materiální, personální a ekonomické podmínky, neopomenutelné jsou i podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví.

Vývojové zákonitosti spjaté s věkem účastníků zásadně ovlivňují volbu činností, metody práce a způsob komunikace. Pokud jsou při přípravě aktivit tyto vývojové zákonitosti respektovány, účastníci aktivity pak lépe přijmou a zapamatují si sdělované informace. V případě dětí předškolního věku je vhodné volit aktivity založené na hře, prostřednictvím které se tvoří vztah k přírodnímu prostředí. Prostřednictvím smyslu se děti seznamují se základními prvky, se stromy, květinami a zvířaty. Využití naleznou pohádky nebo jednoduché příběhy jako motivační faktor, děti se dobře zaměstnávají kreativní činností, jako je stavění domečků z přírodních materiálů, rády spolupracují ve skupinkách, a jsou rády chváleny – pozitivní hodnocení je důležité. Pro úspěšnost programu aktivit je vhodné volit krátké a intenzivní programy, často střídat aktivity, zapojovat pohybové aktivity, klást důraz na smyslové a citové zážitky, ne na složité a odborné termíny, protože děti předškolního věku nepotřebují chápat lesní ekosystém, ale získat pozitivní pocit z lesního prostředí (Synek a Žatka, 2012).

Děti mladšího školního věku jsou již navyklé školním povinnostem, osvojily si pravidla chování ve škole a trénují sebeovládání, sebekontrolu. Zároveň jsou soutěživé, čehož lze využít, ale je nutné volit širokou škálu aktivit tak, aby i ti méně šikovní jedinci měli možnost vyniknout. Účinnou motivací je odměna, materiálního či nemateriálního charakteru. Děti již začínají mít povědomí o smyslu pro povinnost, pochopí již jasná pravidla, jak se chovat v přírodě, vzrůstá jejich zvědavost, pestrost programu podporuje jejich motivaci. Je vhodné podporovat

skupinovou spolupráci, krátké, intenzivní aktivity, pro vysvětlení nových pojmů využít toho, co je jim již známo ze školního učiva (PAWS Project, 2007).

Děti staršího školního věku jsou již schopny si zapamatovat abstraktní informace, využívají logickou paměť, na druhou stranu se u nich projevuje nechuť plnit požadavky dospělých, již se u nich projevuje neúměrná impulsivnost, kritičnost a citlivost, ruku v ruce se vzdorem, neochotou a dalšími projevy pubertálního vývoje. Na lesního pedagoga tato skutečnost klade zvýšené nároky v té podobě, že pro úspěšnost svého programu by měl umět vybalancovat jistou psychickou nestabilitu účastníků, jejich projevy svéráznosti a snažit se s nimi komunikovat jako s dospělými, nenechat se zaskočit jejich reakcemi. V činnostech musí vidět smysl, aby se děti aktivit účastnily ne z donucení a s odporem, ale aby byly vhodně motivovány jak v počátku aktivity, tak i v průběhu při obtížích – tato věková kategorie má tendenci rezignovat při obtížích, potřebují podpořit svou sebedůvěru. Kromě krátkých a intenzivních programů jsou již schopny se realizovat i v dlouhodobějších projektech, opět při dostatečné motivaci. Velké množství teoretických poznatků ze školní výuky je možné jim zprostředkovat v reálném přírodním prostředí. Žádná sebedokonalejší učebnice jim nemůže nahradit smyslové vnímání reality v lese, aktivní učení se (Synek a Žatka, 2012).

Adolescenti, středoškolští studenti, jsou specifičtí v tom, že jejich rozvoj intelektuálních schopností je dokončen, ale jejich celkový rozvoj ještě nedokončuje – chybí jim zkušenosti a vědomosti. Rozvíjí se u nich vůle, jsou schopni se sebeovládat a usilovat o dosažení výkonu, mají potřebu se sebedokonalovat, tvoří si hodnoty. Těchto skutečností lze v lesní pedagogice využít v tom smyslu, že je možné je aktivně směřovat k ochraně přírody a k chápání složitějších ekologických souvislostí z více úhlů pohledu. Lesní pedagog pro ně musí být odborníkem, ale zároveň osobností ve smyslu umět si připustit své vlastní chyby a případné neznalosti, jednat férově a spravedlivě hodnotit (PAWS Project, 2007).

U dalších cílových skupin, ať již u dětí se specifickými vzdělávacími potřebami, či u dospělých účastníků aktivit je potřeba brát v potaz i jejich individuální fyzickou a psychickou zdatnost, u skupin dospělých účastníků také např. jejich vzdělání a profesní obor, ze kterého lze vycházet při přípravě aktivit, pokud jsou to skutečnosti lesnímu pedagogovi předem známé.

Součástí standardizovaného programu aktivit je také evaluace pro účely zpětné vazby. Hodnotit lze samotný výkon lesního pedagoga, kdy pro toto hodnocení lze zvolit metodu autoevaluace – lesní pedagog hodnotí sám sebe, okamžitě po realizaci připraveného programu, kdy si klade otázky, jako např.

- Pracovala skupina dobře nebo se žáci věnovali něčemu jinému a rušili?
- Zaujal je program? Odpovídal jejich věku a jejich potřebám?
- Vyšel program časově? Nebylo aktivit příliš mnoho / málo?

Hodnotit výkon lesního pedagoga lze i pomocí jiné osoby přítomné realizaci programu, různými formami, může být vyhotoven a distribuován dotazník pro učitele a dotazník pro žáky, může být přítomen kolega – lesní pedagog a zhodnotit program formou náslechu s následným společným zhodnocením průběhu a hledáním možných vylepšení (Jurčíková a kol., 2014). Standardizovaný program lesní pedagogiky komplexně může být zhodnocen i odbornými recenzenty dle stanovených kritérií.

Dle Jurčíkové a kol. (2014) by měl program splňovat mimo jiné následující:

- Účastníci by měli být spokojeni, program by je měl bavit a měl by jim poskytnout radost z dobře udělané práce.
- Program by měl umožnit praktickou činnost, účastníci by měli získat nové informace a měli by se učit myslet v souvislostech.
- Program by měl odpovídat věku žáků a vycházet z jejich potřeb.
- Lesní pedagog by si měl předem definovat cíle a průběžné výstupy programu.
- Lesní pedagog by měl být vhodně oblečen, měl by vhodně vystupovat a měl by mít příjemný hlas.
- Program by měl probíhat v prostředí lesa, měl by podporovat informální vzdělávání, resp. účastníci by měli mít možnost, aby je vzdělávala sama příroda, program lesní pedagogiky by měl být reálný, v návaznosti na současný svět a jeho problémy.

Celková časová dotace standardizovaného programu je určována vždy předem dle možností skupiny účastníků, logistických podmínek, možností lesního pedagoga a v neposlední řadě i na základě tématu a předem zjištěných potřeb účastníků. Dílčí časová dotace u jednotlivých činností je určována orientačně ve variabilitě 5 – 10 minut, neboť je vhodné vzít v potaz aktuální motivaci účastníků, některé aktivity adekvátně zkrátit, případně prodloužit, dle kooperace a zájmu účastníků, avšak neprodlužovat dílčí aktivity přespříliš, aby nedošlo k přesycení a celkové ztrátě zájmu účastníků.

Při přípravě standardizovaného programu aktivit je prvotní si umět definovat cíl, tj. jaký bude cíl této výchovně vzdělávací akce. Na cíl navazuje plán činnosti, tj. jak nejlépe cíle dosáhnout. Po realizaci činností navazuje fáze sebereflexe lesního pedagoga, jeho vyhodnocení, zda bylo cíle dosaženo a případně, jaké změny je vhodné udělat pro dosažení daného cíle při

další realizaci tohoto programu nebo pro případnou změnu cíle. Tyto kroky jsou svým způsobem zapojeny do cyklu, proto je možné činnosti standardizovat a dosáhnout opakovatelnosti procesu.

Zároveň je potřeba rozlišit obecné cíle, které nám ukazují směr, kterým se chceme ubírat. Tyto nejsou dostatečně konkrétní, aby spoluurčovaly konkrétní činnosti během programu lesní pedagogiky, ale mohou vycházet a korespondovat například s kurikulárními dokumenty příslušné školy a ročníku, pokud jsou účastníci žáky, nebo se zadáním objednavatele programu, pokud se nejedná o homogenní skupinu účastníků. Obecné cíle nelze použít k vyhodnocení aktivity. Specifičtější jsou konkrétní cíle, které vyplývají z obsahu obecných cílů a jejich konkretizace již umožňuje formulovat měřitelné výkony.

5 Metodika

Pro vyhledání subjektů zabývajících se aktivitami lesní pedagogiky v České republice a analýzu jejich aktivit v lesní pedagogice byla v praktické části bakalářské práce využita metoda aktivního vyhledávání pomocí klíčových slov ve vyhledávači Google. V další fázi byly nalezené výsledky přefiltrovány, odstraněny nerelevantní výsledky vyhledávání a relevantní výsledky nalezených subjektů zpracovány s hlubším studiem jejich aktivit v lesní pedagogice. Vhodná klíčová slova, resp. slovní spojení 2–5 slov, byla stanovena na základě literární rešerše této práce a souvisejícího primárního shromažďování informací z externích zdrojů. Toto primární shromažďování informací, které bylo prezentováno v literární rešerši, pomáhá ve snazší orientaci v dané problematice a uvádí do následné diskuze a zhodnocení.

Internetové vyhledávače fungují na principu shromažďování informací z nekonečného množství webových stránek a jejich třídění do indexu vyhledávání. Tento proces procházení webových stránek začíná se seznamem webových adres z předcházejících vyhledávání a poskytnutých map webů. Prohledávače stránky navštíví a pomocí odkazů na nich objevují další stránky a relevantní informace. Na stejném principu byla provedena analýza subjektů zabývajících se lesní pedagogikou v České republice a jejich aktivit v lesní pedagogice. Počítačové programy jsou schopné věnovat pozornost novým webům, změnám na stávajících webech a nefunkčním odkazům. Umí si regulovat četnost a množství načítaných stránek z každého prohlíženého webu. Vyhledávací algoritmy nejsou předmětem detailního popisu v této bakalářské práci, ale zjednodušeně řečeno série algoritmů pomáhají zohlednit mnoho faktorů pro relevanci výsledků dle charakteru dotazu, který je současně podroben analýze synonym, interpretace překlepů a posouzení chápání přirozeného jazyka, včetně analýzy aktuálnosti dotazu pro zobrazení nejnovějších údajů dle charakteru dotazu (Jak funguje Vyhledávání Google, 2021).

Pro aktivní vyhledávání byla zvolena následující klíčová slova, resp. slovní spojení:

- „Lesní pedagogika“
- „Lesní pedagog“
- „Aktivity lesní pedagogiky“
- „Forest Pedagogy in the Czech Republic“

Uvedená klíčová slova byla zadávána do vyhledávače Google v uvozovkách, aby došlo k filtraci výsledků pouze s výskytem přesného slovního spojení. Vyhledávání bylo provedeno dne 13.3.2021. I přes vysokou sofistikovanost použitého vyhledávače je nezbytná následná manuální filtrace výsledků a odstranění nerelevantních výsledků pro zpracování jejich obsahu do diskuze. Za nerelevantní výsledky pro účely této bakalářské práce lze považovat výskyty, které pouze zmiňují aktivitu lesní pedagogiky u cílového subjektu, ale tyto aktivity nejsou primárně uváděny na webových stránkách subjektů, u kterých byly tyto aktivity lesní pedagogiky realizovány. V takém případě jde tedy převážně o prezentaci aktivit lesní pedagogiky subjektem, který však nebyl přímým poskytovatelem aktivity, ale jen jejím účastníkem. Jedná se například o zmínky na webových stránkách školských zařízení, webových stránkách obcí nebo zmínky v denním tisku.

Vyhledávač Google uvádí numerické výsledky jako „Přibližný počet výsledků“, přestože následně je uveden numerický výsledek, je zřejmé, že použití slova „přibližné“ je v souladu s nekonečným, výše popsaným, principem shromažďování informací z nekonečného množství webových stránek.

Pro návrh vlastního standardizovaného programu aktivit byla využita autorčina současná spolupráce s organizací Nadace dřevo pro život a z ní získané praktické zkušenosti v pozici lesního pedagoga v rámci části programu zaměřeného na Myslivost a péči o zvěř v projektu Do lesa s lesníkem. Využity byly také účelové publikace vydané pro Sdružení lesních pedagogů ČR (Jurčíková a kol., 2014; Palacká a kol., 2015), obsahující dílčí návrhy vhodných aktivit, jež byly dále rozpracovány. Důležitou součástí návrhu standardizovaného programu byla také příprava evaluace navrženého programu jako nástroje pro zpětnou vazbu.

Jako standardizovaný program byl v této bakalářské práci navržen komplexní soubor aktivit lesní pedagogiky, včetně bezpečnostních požadavků na účastníky před účastí na programu lesní pedagogiky, soupis potřeb pro jednotlivé aktivity, po návrh evaluačních dotazníků pro pedagogický doprovod a pro samotné účastníky. Návrh standardizovaného programu má za cíl využitelnost pro realizaci jakýmkoliv lesním pedagogem.

Tematicky je návrh standardizovaného programu zaměřen na myslivost a péči o zvěř, nejenom z důvodu zaměření studijního programu autorky práce, ale zejména z důvodu aktuální složité situace, ve které se nachází lesní hospodářství, kdy následkem mnohafaktorových vlivů probíhá intenzivní těžba a v návaznosti na zalesňování je nutno chápat i související hospodaření se zvěří a vzdělávat veřejnost i v těchto souvislostech lesního hospodaření, umožnit jim pochopit současnou situaci a nezbytnost některých řešení.

Jednotlivé aktivity standardizovaného programu byly podrobně popsány, jejich cíle, průběh, potřebné pomůcky, včetně uvedení požadavků na časovou dotaci. Časový rozsah celého programu byl navržen s ohledem na věk účastníků a související vývojové zákonitosti a byl dán do souladu s běžnými časovými možnostmi naplnění půldenního časového plánu, standardně lze uvažovat o časovém prostoru dopolední školní výuky.

Pro zaznamenání a zpracování dat byly využity tabulkové funkce v MS Word. Tento software byl využit také pro návrh evaluačního formuláře standardizovaného programu.

6 Výsledky

Numerické výsledky aktivního vyhledávání pomocí klíčových slov ve vyhledávači Google ukázaly, že nejvyšší počet výsledků byl zjištěn pro klíčové slovo „Lesní pedagogika“. Naopak nejnižší počet výsledků byl zaznamenán pro klíčové slovo „Forest pedagogy in the Czech Republic“ (Tab. 1).

Tab. 1: Počty výsledků vyhledávání pomocí různých klíčových slov ve vyhledávači Google (autorka práce)

Klíčové slovo	Počet výsledků
Lesní pedagogika	35 600
Lesní pedagog	9 810
Aktivity lesní pedagogiky	906
Forest pedagogy in the Czech Republic	245

Následným zpracováním po odstranění nerelevantních výsledků vyhledávání byly identifikovány následující, do aktivit lesní pedagogiky zapojené, subjekty, pro něž je často shodnou charakteristikou jejich provázanost s projektem webové stránky Lesní pedagogika (Lesní pedagogika, 2020):

Ministerstvo zemědělství ČR – jakožto subjekt nejvyššího řádu podporuje aktivity lesní pedagogiky, prezentaci lesní pedagogiky na odborných výstavách, financuje propagační materiály a podílí se na tvorbě koncepčních materiálů.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL) – zajišťuje koordinaci pracovní skupiny Ministerstva zemědělství ČR zabývající se lesní pedagogikou. Subjekt provádí od roku 2002 osvětovou činnost v oblasti lesnictví, tj. i prostřednictvím lesní pedagogiky, jak na programech pro školní či jiné kolektivy v lese, tak i akce lesnické osvěty, jako je Týden lesů, Evropský týden lesů, Dny Země a další lesnické výstavy a veletrhy. ÚHÚL je autorem on-line materiálů, např. her Lesníkův učeň, lesnický semafor a partnerem v projektech lesní pedagogiky PAWS a CASE FOREST.

Lesy České republiky (LČR) – od roku 2002 je lesní pedagogika významnou součástí plánu subjektu na zlepšení vztahu dětí k lesu a lesnímu hospodářství. Prostřednictvím terénních

vzdělávacích programů, prezentacemi na výstavách a v projektech, jako např. Dny s LČR, jsou principy lesní pedagogiky využívány k přiblížení ekosystému lesa a prohloubení dětí o přírodu, les a ochranu životního prostředí.

Sdružení lesních pedagogů ČR (SLP ČR) – tato organizace se věnuje vzdělávání a poradenství v oblasti environmentální výchovy, ochrany přírody a krajiny. Podílí se na realizaci vzdělávacích kurzů pro lesní pedagogy na Střední lesnické škole Hranice a podporuje materiálně a metodicky své členy.

Střední lesnická škola v Hranicích (SLŠ v Hranicích) – tato škola má kvalitní zázemí a lektorský tým pro pořádání kurzů pro lesní pedagogy, zařazuje lesní pedagogiku do praktického vyučování, a i prezenční studenti lesnictví mohou získat certifikát lesního pedagoga.

Vojenské lesy a statky ČR, s. p. – tento subjekt se lesní pedagogice věnuje od roku 2005. Organizuje akci „Vojenské lesy školám“ pro školní kolektivy, lesnické dny, provozuje informační centrum pro návštěvníky všech věkových kategorií, účast s programy lesní pedagogiky na Dni Země a Dni dětí, zajišťuje program pro dětské tábory. Spravují také webové stránky věnované lesní pedagogice (Vojenské lesy a statky dětem, 2020).

Lesy hl. m. Prahy – jejich středisko Ekologická výchova, ekocentrum Prales a Záchraná stanice hl. m. Prahy se věnují lesní pedagogice a ekologické výchově ve vztahu ke školám a veřejnosti, pro realizaci programů využívají městské lesy a své zookoutky. Cílem je nejenom přiblížit péči o přírodu s důrazem na lesní a vodní hospodářství, ale i péči o zraněné a hendikepované volně žijící živočichy. Podílí se také na realizaci Dne Země a Týdne lesů.

Městské lesy Rožnov s.r.o. – tato společnost realizuje aktivity lesní pedagogiky od roku 2015 především v lesích města Rožnov pod Radhoštěm, zejména dětem školního věku se snaží přiblížit lesní hospodaření a práci lesníka.

Lázeňské lesy Karlovy Vary, p. o. – v programech lesní pedagogiky se snaží přiblížit práce v lese, práci lesníka, přírodu, zprostředkovat dětem dojmy a zážitky.

Domažlické městské lesy, spol. s r.o. – několik let pořádají akci „Poznávej les“ pro děti z místních základních škol se snahou přiblížit les co nejvíce lidem

Školní lesní podnik Masarykův les Křtiny – subjekt je účelovým zařízením Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity v Brně, založen byl v roce 1923. Kromě zázemí pro studenty a učitele pro pedagogickou a vědeckou činnost a řádné hospodaření s majetkem,

se podnik snaží poskytnout rekreační funkce lesa široké veřejnosti a nabízet programy s lesními pedagogy.

Lesy města Písku s.r.o. – subjekt se věnuje nejen lesnímu hospodaření, ale i mimoprodukčním funkcím lesa, pro veřejnost otevřel informační centrum s informacemi o naučných stezkách, fauně a floře Píseckých hor. Nabízí výukové programy v rámci lesní pedagogiky v terénu pro seznámení se s prací lesníků a získání kladného vztahu k přírodě a lesu.

Městské lesy Chrudim, s.r.o. – organizace se věnuje osvětě a vzdělávání veřejnosti, se zaměřením na děti a rodiny s dětmi. Realizuje zážitkové programy lesní pedagogiky a akce pro veřejnost s prvky lesní pedagogiky.

Střední lesnická škola Žlutice, příspěvková organizace (SLŠ Žlutice, p. o.) – škola se věnuje realizaci výukových programů lesní pedagogiky a environmentální výchovy pro různé věkové skupiny, pořádá programy v rámci Týdne lesů, Dne Země, apod. a realizuje dětské letní tábory.

Nadace Dřevo pro život – subjekt podporuje využití dřeva jako obnovitelné suroviny, ochranu neobnovitelných zdrojů a životního prostředí pro další generace. Pro tento zájem je lesní pedagogika důležitým prostředníkem, nadace realizuje projekt pro děti „Do lesa s lesníkem“ a pro dospělé „Ukážeme vám les, jak ho neznáte“.

Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR (SVOL) – organizace sdružuje vlastníky a správce nestátních lesních majetků s cílem se účastnit na tvorbě legislativních a strategických lesnických dokumentů, na vzdělávací činnosti, od roku 2009 se věnuje lesní pedagogice s cílem zapojit členy do programů na regionální úrovni.

Fakulta lesnická a dřevařská, ČZU v Praze – vzdělává studenty v lesnických a dřevařských oborech, věnuje se vědeckému výzkumu, pořádá regionální a národní kolo mezinárodní lesnické soutěže YPEF (Young People in European Forests) a programy lesní pedagogiky. V letních měsících také organizuje příměstský tábor „Dětská univerzita“ se zaměřením na lesní pedagogiku.

Arcibiskupské lesy a statky Olomouc s.r.o. – společnost se věnuje lesní pedagogice od roku 2016, realizuje programy přímo v lese i besedy ve školách, snaží se posílit kladný postoj dětí k lesu a práci lesníků.

Lesy města Brna, a.s. – od roku 2009 se společnost zabývá lesní pedagogikou, realizuje programy v terénu především pro děti školního věku a velké akce pro širokou veřejnost, jako je Den s Lesy.

Školní lesní podnik České zemědělské univerzity v Kostelci nad Černými lesy – od roku 2019 pořádají programy lesní pedagogiky pro mateřské a základní školy, letní tábory, besedy o lese a lesnictví ve školách a pořádají další akce lesnické osvěty pro širokou veřejnost.

Od roku 2015 je každoročně vydávána Výroční zpráva lesní pedagogiky obsahující informace o celonárodních aktivitách lesní pedagogiky v předchozím roce. V roce 2015 se konalo více než 2000 akcí v lese pro více než 85 000 dětí a ukázky lesní pedagogiky v rámci doprovodných programů na výstavách a veletrzích pro více než 150 000 účastníků (Lesní pedagogika v roce 2015, 2016). V roce 2016 se konalo více než 2 500 akcí v lese pro více než 114 000 dětí a dalších cca 400 akcí pro více než 180 000 účastníků v rámci doprovodných programů na výstavách a veletrzích (Lesní pedagogika v roce 2016, 2017). V roce 2017 se konalo 3 150 akcí pro 319 686 dětí. Lesní pedagogice se věnovalo 1 100 lesních pedagogů, každý den průměrně 9 akcí, z toho čtyři pětiny akcí přímo v lese (Výroční zpráva lesní pedagogiky 2017, 2018). V roce 2018 se konalo 3 214 akcí pro 331 978 dětí, to je v průměru 9 akcí denně. Lesní pedagogice se věnovalo 924 lesních pedagogů, kteří zorganizovali čtyři pětiny všech akcí přímo v lese. Šesti lesnických táborů se zúčastnilo 263 dětí (Výroční zpráva lesní pedagogiky 2018, 2019). V roce 2019 se konalo 3 639 akcí pro 354 133 dětí, což je v průměru 10 akcí denně. V období letních prázdnin bylo zrealizováno 8 lesnických táborů (Výroční zpráva lesní pedagogiky 2019, 2020).

Samotný Návrh standardizovaného programu lesní pedagogiky (Příloha č.1) a oba dotazníky – Dotazník pro účastníky programu lesní pedagogiky – evaluace práce lesního pedagoga prostřednictvím pedagogického doprovodu dětí (Příloha č.2) a Dotazník pro účastníky programu lesní pedagogiky – zpětná vazba od dětí (Příloha č.3) jsou obsaženy v příloze této bakalářské práce.

7 Diskuze

Výčet subjektů realizujících aktivity lesní pedagogiky, uvedený v kapitole Výsledky, není konečný a vztahuje se pouze na vyhledávání k danému dni. Taktéž ho nelze považovat za konečný výčet všech subjektů, které se věnují realizaci aktivit lesní pedagogiky, pouze za rámcový výčet subjektů, ilustrující současný stav lesní pedagogiky v České republice a svými aktivitami v lesní pedagogice ve významnější míře ovlivňující naplňování cílů lesní pedagogiky.

Při pohledu do Výročních zpráv lesní pedagogiky za posledních pět let lze konstatovat, že počty akcí lesní pedagogiky se udržují na poměrně vysokých číslech se vzestupnou tendencí. Z hlediska regionálního rozložení je zřejmé, že nejvíce aktivit proběhlo v oblasti hlavního města Prahy, toto prvenství následuje Středočeský kraj (Výroční zpráva lesní pedagogiky 2019, 2020). Množství aktivit v těchto lokalitách lze přisuzovat jak aktivitě vzdělávacích subjektů v lokalitě, tak i podílu obyvatelstva trvale žijící ho ve městech s omezeným kontaktem s přírodou, tedy cílovou skupinou, u které je vhodné podporovat vzdělávání prostřednictvím aktivit lesní pedagogiky. Vzestupná tendence, jak v počtu realizovaných akcí lesní pedagogiky a osvětových akcí pro veřejnost, tak i v počtu účastníků těchto akcí, je pozitivní trend a je v souladu s požadovanými ukazateli plnění dílčího cíle v Aplikačním dokumentu ke Koncepti státní lesnické politiky do roku 2035 (2021).

Z hlediska lokality lze konstatovat, že subjekty realizující aktivity lesní pedagogiky lze nalézt napříč celou Českou republikou a že pro případné zájemce je v rámci každého kraje dosažitelný kontakt na lesního pedagoga. Příkladem může být seznam kontaktů na nejčastější poskytovatele lesní pedagogiky na stránkách Lesní pedagogiky (2020), který není konečný, a případným dotazem na drobnější vlastníky lesů v blízkém okolí, ať již soukromého či obecního charakteru, je možné najít další subjekty realizující aktivity lesní pedagogiky, například Městské lesy Chomutov (Lesní pedagogika aneb pojd'te s námi do lesa, 2019) či Lesní družstvo Chraňbož v Leštině u Světlé nad Sázavou (Lesní pedagogika, 2015).

Z hlediska charakteru aktivit je nejběžnější formou realizace lesní pedagogiky právě program v lese, tj. tematická vycházka s lesním pedagogem, často sestavená dle věku účastníků, případně konkrétních požadavků objednavatele aktivity. Tyto programy v lese nabízí například Lesy města Písku (Výukové a zážitkové programy, 2017) nebo Lesy ČR (Lesní pedagogika, 2021).

Současná epidemiologická situace bohužel nepřeje realizaci větších akcí, typu akcí pro veřejnost organizovanými například Lesy ČR (2021), Vojenskými lesy a statky ČR (2021) nebo výstavám jako je Natura Viva, Silva Regina či Země živitelka, kde pravidelně bývají doprovodné programy s lesní pedagogikou, příp. mysliveckou pedagogikou pod záštitou ČMMJ (Českomoravská myslivecká jednota, 2021).

Naopak v současné době omezení a uzavírek lze ve zvýšené míře využít pro domácí aktivity lesní pedagogiky nabídku množství online materiálů, pracovních listů, soutěží a aktivit, jako nabízí na specializovaném webu například Vojenské lesy a statky (Vojenské lesy a statky dětem, 2020) nebo Středisko environmentální výchovy Národního parku Šumava (Ekologická výchova, 2021), které nabízí online pracovní listy i v anglickém a německém jazyce.

Formou realizace lesní pedagogiky, která není časově omezena, jsou naučné stezky, doplněné o informační tabule, jež návštěvníky pomáhají seznamovat nejenom s historií dané lokality a zde se vyskytující faunou a flórou, ale i vhodně informují o lesním hospodářství a pomáhají vzdělávat veřejnost v této problematice. Naučné stezky často obsahují i interaktivní vzdělávací prvky. Výrobu těchto prvků zajišťují často specializované firmy, jako je např. Lesní svět (2021). Naučné stezky buduje na území ve své správě mnoho subjektů, příkladem lze uvést Lesy ČR a Vojenské lesy a statky ČR. S budováním naučných stezek je spojeno i otevírání informačních center, kde je možné zprostředkovávat nejenom informace turistického a rekreačního charakteru, ale i nabídnout expozice věnované např. historii a současnosti lesnictví v lokalitě, ochraně přírody, myslivosti a nejrůznějším zajímavostem, které by z podstaty svého charakteru nemohly být prezentovány v exteriéru (Návštěvnické středisko, 2021).

V prázdninových měsících jsou nabízeny dětské letní tábory a příměstské tábory s tematikou lesní pedagogiky, environmentální výchovy, případně myslivecké pedagogiky, organizované například Lesy hl. m. Prahy (2021), Lázeňskými lesy Karlovy Vary (2021) nebo Fakultou lesnickou a dřevařskou České zemědělské univerzity v Praze (FLD ČZU, 2021).

Lesní pedagogika není jen o jednorázových akcích v lese, ale žáci základních škol a studenti středních škol mohou poměřit své znalosti o lese a lesnictví v soutěži YPEF. Název znalostní soutěže vychází z anglického Young People in European Forests (Mladí lidé v evropských lesích) a od roku 2010 se mohou čeští účastníci probíjet až do mezinárodního kola. Oficiálním garantem soutěže v České republice je Česká lesnická společnost. Na organizaci místních a regionálních kol v České republice se podílejí střední lesnické školy,

lesnické fakulty a další lesnické subjekty. Organizaci národního kola zajišťuje Fakulta lesnická a dřevařská České zemědělské univerzity v Praze (YPEF, 2021).

Českomoravská myslivecká jednota se věnuje práci s dětmi a mládeží v několika rovinách. V rámci projektu „malý Adept myslivosti“ podporuje dětské skupiny a kolektivy tvorbou a distribucí pracovních materiálů a metodických listů pro práci s dětmi při mimoškolní činnosti (Malý Adept myslivosti, 2021). Každoročně vyhlašuje výtvarnou, literární a fotografickou soutěž pro děti a mládež „Mé toulky za zvěří“ a vědomostní soutěž „Zlatá srnčí trofej“ se zaměřením na mysliveckou kynologii, mysliveckou zoologii, mysliveckou výchovu, péči o zvěř, ochranu životního prostředí, lovectví, střelectví, botaniku a dendrologii (Českomoravská myslivecká jednota, 2021). Přestože se nejedná čistě o lesní pedagogiku, nelze tyto myslivecké osvětové aktivity přehlížet, neboť jejich cíle jsou shodné s cíli lesní pedagogiky – podpořit zájem dětí a mládeže o přírodu, o péči a ochranu lesa a v něm žijící zvěře. Na evropské úrovni lze sdílet informace a komunikovat o lesní pedagogice prostřednictvím webové stránky Forestpedagogics (2021), na kterou přispívají i zástupci České republiky.

V aktivitách lesní pedagogiky, s ohledem na cíle lesní pedagogiky, bychom měli využívat při motivaci dětí pozitivní pobídky, které definuje Pavelková (2002). Mezi vhodné pozitivní pobídky v tomto případě patří pochvala. Lze uvažovat i o drobném dárku, který dětem dle svého charakteru trvanlivosti a využitelnosti může delší dobu připomínat zážitky z programu lesní pedagogiky, např. tužka či klíčenka nebo o instantní odměně v podobě drobné sladkosti po skončení programu, s kterou lze například spojit i opakování ekologického charakteru o vhodné likvidaci obalového materiálu. Tato odměna by měla být distribuována všem účastníkům programu, bez ohledu na jejich soutěživost nebo výsledek v dílčích aktivitách.

Nejenom pochvala jako element vnitřního pocitu uspokojení podporuje pozitivní přístup dětí ke sdělovaným informacím, ale i možnost vidět praktickou stránku sdělovaného obsahu. Tuto skutečnost potvrzují programy lesní pedagogiky pořádané přímo v lese, neboť není nic více motivujícího, než možnost si vše okusit prakticky a s pomocí všech smyslů, zažít nejen sázení, výchovu a kácení stromů, ale i těžařskou práci s koněm, pohladit si loveckého psa či škáru z divočáka.

Před samotnou přípravou programu aktivit lesní pedagogiky je nezbytné si s objednavatelem akce domluvit detaily. Lesní pedagog potřebuje znát věk účastníků, přibližný počet účastníků, jejich časové a logistické možnosti, plánovaný termín akce, a v ideálním případě se domluvit na vhodných rámcových tématech, která by mohla účastníky zaujmout, aby

program aktivit lesní pedagogiky doplnil například školní vzdělávací program a aktuálně probíraná témata v souvisejících školních předmětech.

Také je potřeba účastníkům programu prostřednictvím objednavatele akce zdůraznit následující skutečnosti, bez kterých nebude aktivita efektivní. Jedná se o vybavení účastníků, tj. měli by mít s sebou pevné boty do terénu, oblečení adekvátní předpovědi počasí, v každém případě se jedná o kalhoty s dlouhými nohavicemi a tričko nebo mikina s dlouhým rukávem, malý batoh, čepici, pláštěnku, svačinu, repelentní přípravek proti hmyzu, krém na opalování, toaletní papír, papírové kapesníčky. Tento výčet nemusí být konečný, nicméně, je nezbytné, aby pedagogický doprovod účastníků programu zajistil výše uvedené požadavky. Také je nezbytné si předem zjistit a vyžádat nahlášení případných zdravotních omezení účastníků, zejména alergie ve vztahu k návštěvě přírody a lesa. Při přesunech mezi jednotlivými stanovišti je nezbytné skupinu uzavírat pedagogickým doprovodem a sledovat správný počet dětí, aby skupina zůstala kompaktní. Požadavky na účastníky a jejich vybavení nejsou obsaženy v návrhu standardizovaného programu aktivit lesní pedagogiky, uvedeného v příloze této práce, neboť jsou komunikovány ze strany lesního pedagoga s objednavatelem akce nebo s pedagogickým doprovodem účastníků programu před realizací samotné akce v rámci přípravy programu aktivit lesní pedagogiky.

Pro návrh vlastního standardizovaného programu aktivit byla využita autorčina současná spolupráce s Nadací dřevo pro život. Zkušenosti z této spolupráce byly aplikovány do návrhu standardizovaného programu aktivit v tom smyslu, že navržené aktivity 1–4 byly tematicky již v minulosti realizovány a vzhledem k odlišnostem ve formátu aktivit Nadace Dřevo pro život a jejich projektu Do lesa s lesníkem byly adaptovány na vhodný formát odpovídající návrhu v této bakalářské práci.

Návrh standardizovaného programu aktivit uvedený v této bakalářské práci je postaven na formátu lesní vycházky s 1–2 lesními pedagogy pro skupinu 15–20 dětí, žáků 4.–5. třídy základní školy v časovém rozsahu celkem cca čtyř vyučovacích hodin, což lze i s přesuny považovat za úměrné míře jejich schopnosti se soustředit a při vhodném střídání aktivit udržet jejich pozornost a zájem. Tento návrh programu by mohl sloužit jako inspirace pro ostatní lesní pedagogy, případně je možné jej přímo využít pro realizaci samotné lesní vycházky s aktivitami lesní pedagogiky.

Uvedené časové dotace pro jednotlivé aktivity lze považovat za orientační, neboť s ohledem na mnoho reálných skutečností, na které lesní pedagog v praxi musí reagovat, tj. např. motivace dětí, jejich ochota spolupracovat, potřeba sdílet osobní zkušenosti a zážitky,

kterým je v únosné míře více než vhodné dát prostor, může dojít k úpravě délky jednotlivých aktivit.

Původně zamýšlený postup, tj. sestavení standardizovaného programu aktivit, jeho realizaci v praxi a zpracování zpětné vazby nebylo možné kvůli současné epidemiologické situaci v České republice a souvisejícímu dlouhodobému uzavření škol realizovat, proto je obsahem této bakalářské práce Návrh standardizovaného programu aktivit lesní pedagogiky (Příloha č.1), doplněný o návrhy evaluačních formulářů – Dotazník pro účastníky programu lesní pedagogiky – evaluace práce lesního pedagoga prostřednictvím pedagogického doprovodu dětí (Příloha č.2) a Dotazník pro účastníky programu lesní pedagogiky – zpětná vazba od dětí (Příloha č.3).

8 Závěr

Environmentální vzdělávání, resp. programy lesní pedagogiky pro děti přímo v prostředí lesa, lze považovat za důležitou součást vzdělávání dětí a mládeže a tato bakalářská práce si klade za díl podpořit tyto aktivity a povědomí o nich specifickým úhlem pohledu daný skutečností, že autorka práce získala nejprve pedagogické znalosti a didaktické zkušenosti a až posléze se začala vzdělávat v oblasti lesnictví a myslivosti. U většiny kvalifikovaných lesních pedagogů lze předpokládat opačné pořadí nabývání znalostí a zkušeností a tím i poněkud odlišný osobní úhel pohledu na přípravu a realizaci aktivit, i proto je úspěšnost aktivit lesní pedagogiky výrazně ovlivněna osobností lesního pedagoga a je nutné tuto skutečnost brát v potaz.

Cílem aktivit lesní pedagogiky je podpořit aktivní sdílení informací o lesním hospodářství, o celém procesu vč. lesních ekosystémů až po zpracování dřeva jako obnovitelné suroviny. Používané metody zážitkové pedagogiky vhodně podporují motivaci dětí a mládeže, děti dostávají příležitost se seznámit s ukázkami lesnických činností z oblasti zalesňování, výchovy porostů, vyznačování probírek, měření stromů, těžební činnosti a přibližování dřeva a většinu aktivit si samy vyzkouší pod dohledem lesních pedagogů. Osobní prožitek a možnost si většinu činností osobně vyzkoušet, nejenom je vidět a slyšet o nich, tvoří a posiluje u účastníků aktivit lesní pedagogiky jejich vztah k lesu a k práci lidí, kteří v lese pracují.

Návrh standardizovaného programu aktivit lesní pedagogiky obsažený v této bakalářské práci je tematicky zaměřen na myslivost a péči o zvěř, nejenom z osobního důvodu zaměření studovaného oboru, ale i ve vztahu ke skutečnosti, že zvěř je nedílnou součástí lesního ekosystému a hospodaření se zvěří je nezbytnou podmínkou udržení stability v ekosystému, a lov jako forma hospodaření se zvěří by měl být představován jako přirozená součást procesu.

Úkolem lesního pedagoga je metodicky předat důležitá sdělení v obecné rovině a cíleně bořit často hluboce zakořeněné mýty o lese a dřevu, vznikající z neznalosti základních informací o lese a zpracování dřeva. Jen zprostředkováním kontaktu s realitou a propojením teoretických informací a praktických zkušeností, případně i rozvojem manuální zručnosti při vhodných aktivitách, je možné podpořit dlouhodobé zapamatování si zážitku a předávaných informací o lese jako součásti přírodního prostředí z pohledu lesníka.

Hlavním konečným cílem je vypěstovat v účastnících programů lesní pedagogiky pozitivní vztah k lesu, k lesnictví a k lesnímu hospodaření. Proto je potřeba, aby programy lesní

pedagogiky byla realizovány včas a opakovaně – byly zahájeny již ve školním, ideálně v předškolním věku a pracovalo se s účastníky kontinuálně a systematicky.

9 Seznam literatury a použitých zdrojů

BECKMANN, Jürgen a Heinz HECKHAUSEN, 2010. Situational Determinants of Behaviour. IN: HECKHAUSEN, Jutta a Heinz HECKHAUSEN. *Motivation and Action*. 2. New York: Cambridge University Press. ISBN 978-3-319-65093-7.

BEDRNOVÁ, Eva a kol., 2002. *Psychologie a sociologie řízení*. 2. rozš. vyd. Praha: Management Press. ISBN 80-726-1064-3.

BLATNÝ, Marek, 2010. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.

CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2012. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4033-1.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ, 2007. *Psychologie pro učitele*. 2. Praha: Portál. ISBN 9788073672737.

DYTRTOVÁ, Radmila, 2014. *Environmentální výchova a vzdělávání: textová a studijní opora*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, Institut vzdělávání a poradenství, 42 s. ISBN 978-80-213-2459-6.

FELLNEROVÁ, Jana, 2007. *Didaktické a metodické materiály zaměřené na EVVO mateřských škol* [online]. [cit. 2020-11-03]. Dostupné z: http://www.ekocentrum.eu/usr_files/fl/EVVO-metodicke_materialy.doc

GRECMANOVÁ, Helena, Drahomíra HOLOUŠKOVÁ a Eva URBANOVSKÁ, 1998. *Obecná pedagogika*. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-20-7.

GUSTAFSSON, Per E., Anders SZCZEPANSKI, Nina NELSON a Per A. GUSTAFSSON, 2012. Effects of an outdoor education intervention on the mental health of schoolchildren. In: *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*. 12 (1). s. 63-79. ISSN 1472-9679. Dostupné z: doi:10.1080/14729679.2010.532994

HELUS, Zdeněk a Isabella PAVELKOVÁ, 1992. Vedení žáků ke vzdělávací autoregulaci a humanizaci školy. *Pedagogika*. 42 (2), 197-208.

HORKÁ, Hana, 2004. Axiologická dimenze ekologické výchovy a kompetence učitele. In: *Učitel a vzdělávání pro udržitelný rozvoj*. Praha: Univerzita Karlova, s. 23-29. ISBN 80-86360-42-3.

- HRABAL, Vladimír, František MAN a Isabella PAVELKOVÁ, 1989. *Psychologické otázky motivace ve škole. 2.*, upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice psychologické literatury. ISBN 80-042-3487-9.
- JANKOVSKÁ, Zuzana, 2015. *Lesní pedagogika a její vliv na děti předškolního věku*. Liberec. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická.
- JURČÍKOVÁ, Daniela, 2014. *Rukověť pro začínající lesní pedagogy*. Brandýs nad Labem: Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. ISBN 978-80-905423-9-6.
- JŮVA, Vladimír, 2001. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-95-8.
- KOLÁŘ, Zdeněk a Alena VALIŠOVÁ, 2009. *Analýza vyučování*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2857-5.
- KOZÁK, Jaromír, 2012. *Průřezové téma „Les“ a lesní pedagogika jako jedna z možností jeho realizace*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.
- LESKOVCOVÁ, Martina, Lada MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ a Alice PALACKÁ, 2012. *Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 108 s. ISBN 978-80-87472-42-2.
- LOKŠA, Jozef a Irena LOKŠOVÁ, 1992. Analýza motivácie žiakov k učení. *Pedagogická revue*. 44 (6).
- LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA, 1999. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8205-X.
- MACHAR, Ivo a kol., 2009. *Úvod do ekologie lesa a lesní pedagogiky: pro učitele přírodopisu a environmentální výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 104 s. ISBN 978-80-244-2357-9.
- MAN, František a Ludmila PROKEŠOVÁ, 1994. Chování učitele a jeho odraz ve výkonech žáka. *Pedagogika*. 44 (1), 12-22.
- MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ, 1990. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha. ISBN 8004218547.

- MAREŠ, Jiří a Jaro KŘIVOHLAVÝ, 1995. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1070-3.
- MARUŠÁKOVÁ A KOL., Ludmila, 2010. *Lesná pedagogika ako súčasť environmentálnej výchovy na Slovensku: Konceptia rozvoja*. Zvolen: Národné lesnícke centrum, 65 s. ISBN 978-80-8093-126-1.
- MATĚJČEK, Tomáš, 2007. *Ekologická a environmentální výchova: učební text k průřezovému tématu Environmentální výchova podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 50 s. ISBN 978-80-86034-72-0.
- MICHEK, Stanislav, Zuzana NOVÁKOVÁ a Lucie MENCLOVÁ, 2015. Advantages and Disadvantages of Forest Kindergarten in Czech Republic. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 171, 738-744. ISSN 18770428. Dostupné z: doi:10.1016/j.sbspro.2015.01.186
- PALACKÁ, Alice, 2015. *Rukověť pro začínající lesní pedagogy*. Sdružení lesní pedagogů.
- PAVELKOVÁ, Isabella, 2008. Motivace žáků. In: BENDL, Stanislav a Anna KUCHARSKÁ. *Kapitoly ze školní pedagogiky a školní psychologie*. Praha: Univerzita Karlova.
- PAVELKOVÁ, Isabella, 2002. *Motivace žáků k učení: perspektivy orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-729-0092-7.
- PETTY, Geoffrey, 2013. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-802-6203-674.
- ŘÍČAN, Pavel, 2010. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.
- SHEKHAR, Chandra a Rachna DEVI, 2012. Achievement Motivation across Gender and Different Academic Majors. *Journal of Educational and Developmental Psychology*. 2 (2). ISSN 1927-0534. Dostupné z: doi:10.5539/jedp.v2n2p105
- STUHLÍKOVÁ, Iva, 2010. Motivace a osobnost. BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.
- SYNEK, Michal a Radomil ŽATKA, 2012. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 144 s. ISBN 978-80-87472-22-4.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, 2001. *Člověk - psychosomatická bytost: k problému lidské sebereflexe*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 233 s. ISBN 80-210-2730-4.

Lesní pedagogika v roce 2015 [online], 2016. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr/lesni-pedagogika-v-cislech/lesni-pedagogika-v-roce-2015>

Lesní svět [online], 2021. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.lesnisvet.cz/>

FLD ČZU [online], 2021. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: www.fld.czu.cz

Vojenské lesy a statky dětem [online], 2020. [cit. 2020-12-11]. Dostupné z: www.deti.vls.cz

Alderferova teorie motivačních potřeb ERG [online], 2017. [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/alderferova-teorie-motivacnich-potreb>

Aplikační dokument ke Konceptci státní lesnické politiky do r. 2035 vzala vláda na vědomí, 2021. In: *Silvarium* [online]. 29.01.2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.silvarium.cz/lesnictvi/aplikacni-dokument-ke-koncepci-statni-lesnicke-politiky-do-roku-2035-vzala-na-vedomi-vlada>

Jak funguje Vyhledávání Google [online], 2021. [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.google.com/search/howsearchworks/>

Vedení lidí a motivace: Hierarchická pyramida potřeb. In: *Univerzita-online.cz* [online]. 3.3.2012 [cit. 2020-12-07]. Dostupné z: <http://www.univerzita-online.cz/mng/zm/vedeni-lidi-a-motivace/maslowova-teorie-potreb-pyramida/>

Návštěvnické středisko, 2021. *Naučná stezka Olšina* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.vls.cz/cs/naucna-stezka-olsina/navstevnicke-stredisko>

Tajemství přírody děti odhalí v létě na příměstském táboře v Pralese, 2021. *Lesy hl. m. Prahy* [online]. 18.2.2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://lhmp.cz/2021/02/18/tajemstvi-prirody-deti-odhali-v-lete-na-primestskem-tabore-v-pralese/>

Příměstský tábor Sv. Linhart, 2021. *Lázeňské lesy Karlovy Vary* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.llkv.cz/lesni-pedagogika/primestsky-tabor-sv-linhart/>

Lesní pedagogika aneb pojďte s námi do lesa, 2019. *Městské lesy Chomutov* [online]. 23.4.2019 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.lesy-cv.cz/lesni-pedagogika/>

Lesní pedagogika, 2015. *Lesní družstvo Chraňbož* [online]. 16.1.2015 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.ld-chranboz.cz/lesni-pedagogika/ms-1052/p1=1052>

Lesní pedagogika, 2021. *Lesy ČR* [online]. 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://lesycr.cz/rady-a-osveta/lesni-pedagogika-v-cr/>

Ekologická výchova, 2021. *Národní park Šumava* [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.npsumava.cz/navstivte-sumavu/ekologicka-vychova/>

Výukové a zážitkové programy, 2017. *Lesy města Písku s.r.o.* [online]. 4.8.2017 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.lmpisek.cz/lesni-pedagogika/co-nabizime>

Vojenské lesy a statky ČR [online], 2021. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.vls.cz/>

YPEF, 2021. *Česká lesnická společnost* [online]. 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <http://www.ypef.cz/cs/>

Českomoravská myslivecká jednota [online], 2021. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.cmmj.cz/>

Forestpedagogics – Environmental education [online], 2021. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <http://forestpedagogics.eu/portal/>

Malý Adept myslivosti [online], 2021. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.myslivot.cz/mam>

Lesní pedagogika [online], 2020. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: www.lesnipedagogika.cz

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY, 2015. Environmentální výchova. *Metodický portál RVP* [online]. 27.5.2015 [cit. 2020-11-01]. Dostupné z: http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%c3%bd_lexikon/E/Environment%c3%a1ln%c3%ad_v%c3%bdchova

Asociace lesních MŠ [online], 2020. [cit. 2020-11-04]. Dostupné z: <https://www.lesnims.cz/>

Jednotný postup pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR, [online], 2018. [cit. 2020-11-11]. Dostupné také z: <https://www.lesnipedagogika.cz/data/web/lp/jednotny-postup-pro-realizaci-lp-2018.pdf>

Akční plán k Jednotnému postupu pro realizaci lesní pedagogiky u lesnických subjektů v ČR na období 2018-2020, [online], 2018. [cit. 2020-11-11]. Dostupné také z: <https://www.lesnipedagogika.cz/data/web/menu/akcni-plan-lesni-pedagogika-2018-20201.pdf>

Koncepce státní lesnické politiky do roku 2035 [online], 2020. [cit. 2020-11-06]. Dostupné také z: http://eagri.cz/public/web/file/646382/Koncepce_statni_lesnicke_politiky_do_roku_2035.pdf

Střední lesnická škola Hranice: Lesní pedagogika [online], 2020. [cit. 2020-11-06]. Dostupné z: <https://www.slshranice.cz/lesni-pedagogika/>

PAWS Project: Učebnice PAWS [online], 2007. PAWS Project [cit. 2020-11-06]. 120 s. Dostupné z: <https://www.lesnipedagogika.cz/data/web/literatura/coursebook.pdf>

Výroční zpráva lesní pedagogiky 2019, [online] 2020. [cit. 2020-11-11]. Dostupné také z: <https://www.lesnipedagogika.cz/data/web/lesni-pedagogika-v-cr/vyrocní-zprava-lepe-2019-web.pdf>

Výroční zpráva lesní pedagogiky 2018, [online] 2019. [cit. 2020-11-11]. Dostupné také z: <https://www.lesnipedagogika.cz/data/web/pro-skoly/vyrocní-zprava-lp2018-online.pdf>

Výroční zpráva lesní pedagogiky 2017, [online] 2018. [cit. 2020-11-11]. Dostupné také z: <https://www.lesnipedagogika.cz/data/web/lp/vyrocní-zprava-lp2017-online.pdf>

Lesní pedagogika v roce 2016 [online], 2017. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://www.lesnipedagogika.cz/cz/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr/lesni-pedagogika-v-cislech/lesni-pedagogika-v-roce-2016>

10 Seznam příloh

Příloha 1 – Návrh standardizovaného programu aktivit lesní pedagogiky

Příloha 2 – Dotazník pro účastníky programu lesní pedagogiky – evaluace práce lesního pedagoga prostřednictvím pedagogického doprovodu dětí

Příloha 3 – Dotazník pro účastníky programu lesní pedagogiky – zpětná vazba od dětí

NÁVRH STANDARDIZOVANÉHO PROGRAMU AKTIVIT LESNÍ PEDAGOGIKY

Návrh je tematicky zaměřen na Myslivost a péči o zvěř, neboť zvěř je nedílnou součástí lesního ekosystému a hospodaření se zvěří je nezbytnou podmínkou udržení stability v ekosystému.

Úvodní a závěrečnou část, resp. i jednotlivé přesuny mezi aktivitami, lze doplnit loveckým toubením. Návrh je možné realizovat 1–2 lesními pedagogy.

Téma standardizovaného programu:	Myslivost a péče o zvěř
Časová dotace celkem:	3 x 45 minut
Účastníci:	Skupina cca 15-20 dětí, 4.-5. třída ZŠ
Pomůcky:	Lepící jmenovky
	Kartičky s obrázky zvěře
	Shozy srnčí, jelení, dančí, siky
	Škára z divočáka
	Kartičky s obrázky poživatin
	Lovecký pes
	Myslivecké pomůcky (povelka, klobouk, nůž, dalekohled, ...)
	Vábničky
	Deska s malbou krajiny s integrovanými magnety na adekvátních místech v malbě
	Obrázky zvěře na magnetické podložce
	Psací potřeby

Úvod (cca 15-20 minut):	Představení lesních pedagogů, kdo jsme, co děláme, proč tu jsme a co nás čeká na vycházce, seznámení s pravidly bezpečnosti.
Lesní pedagog použije smrkovou šišku jako mikrofon, uvítá účastníky a představí lesní pedagogy a cíle lesní vycházky. Mikrofon předává jednotlivým účastníkům, kteří se také představují, příp. dle svého zájmu doplňují informacemi o sobě (Jak často chodí do lesa? Proč chodí do lesa?). Druhý lesní pedagog lepí jmenovky účastníkům ideálně na čepici, aby pro dospělé byla jejich jména viditelná.	

Aktivita 1 (cca 15-20 minut):	Téma: Myslivci
Cíl: Odborné znalosti, rozdíl mezi myslivcem a lesníkem, orientace v pomůckách používaných v myslivosti.	
<p>Účastníci jsou přivítáni a seznámeni s tématem stanoviště. Formou dialogu je zjištěno, zda chápou rozdíl mezi lesníkem a myslivcem. Který dělá co? (shrnutí činností v myslivosti s důrazem na péči o zvěř, nejenom lov). Lesní pedagog doprostřed kruhu umístí myslivecké pomůcky (fyzické předměty nebo jejich fotky), např. povelka, klobouk, nůž, dalekohled, vábničky, barvářský řemen, sokolnické pomůcky... a umožní účastníkům vyjádřit jejich myšlenky, co se domnívají, že vidí, k čemu to slouží. Jejich názory lesní pedagog doplní a objasní.</p>	

Aktivita 2 (cca 30-40 minut):	Téma: Zvěř
Cíl: Účastníci rozlišují pernatou a srstnatou zvěř. Umí určit z obrázku běžné druhy zvěře. Rozeznají běžné shozy a umí spočítat výsady u jelenovitých.	
<p>Účastníci jsou seznámeni s tématem stanoviště. Každý účastník si vezme jednu kartičku s obrázkem zvěře. Lesní pedagog se ujistí, že každý ví, co má na svém obrázku, příp. vymění dítěti obrázek za jiný, a vysvětlí jim rozdíl mezi pernatou a srstnatou zvěří.</p> <p>Určí jim dva stromy v blízkém okolí, k jednomu se přesunou zástupci srstnaté a k druhému pernaté zvěře. Postupně si vzájemně ukazují obrázky, připomene se jméno zvěře na obrázku a pedagog doplní o nějakou zajímavost k danému druhu, příp. navede účastníky k připomenutí si znalostí z prvouky.</p> <p>Dojde k postupnému vrácení obrázků do rukou lesního pedagoga a přesun k tématu shožů. Lesní pedagog postupně zvedá nad hlavu jednotlivé shozy a klade otázky, z kterého druhu zvěře to je, u jelenovitých shožů dojde k detailnější poučce souvislosti počtu výsad a pojmenování dotyčného jelena (př. 8 výsad=šestnáctěrák).</p> <p>Připomene adekvátně věku účastníků rozdíl mezi rohem a parohem, což je znalost z učiva na ZŠ.</p>	

Aktivita 3 (cca 20-30 minut):	Téma: Kam, čím a proč myslivci přikrmují zvěř v době nouze?
Cíl: Účastníci rozlišují vhodné a nevhodné poživatiny, které se mohou dávat zvěři do krmelce.	
Účastníci jsou seznámeni s tématem stanoviště. Aktivitu je vhodné realizovat přímo u krmelce nebo zasypu. Při diskusi úvodní tematické otázky se účastníkům rozdají kartičky s poživatinami (vhodnými i nevhodnými) a opět jim jsou určeny dvě místa na přesun (jedno u krmelce, druhé opodál). Postupně jsou vyzváni, aby sdělili spolužákům, co mají na obrázku a proč se přesunuli na dané místo (vhodné/nevhodné krmivo pro zvěř), lesní pedagog koordinuje činnost a zdůrazňuje zejména ty nevhodné poživatiny. Součástí aktivity může být i procvičení znalostí z prvouky – rozeznávání bylin, dřevin, plodů dřevin, adekvátní věku účastníků. Vysvětlení tvorby letniny.	

Aktivita 4 (cca 30-40 minut):	Téma: Zvuky zvěře
Cíl: Účastníci dovedou identifikovat zvuk vybraných druhů zvěře a jejich životní prostředí.	
Účastníci jsou seznámeni s tématem stanoviště. Účastníkům se rozdají obrázky zvěře na magnetických podložkách a lesní pedagog se ujistí, že každý ví, co má za obrázek. Lesní pedagog s dovedností používat vábničky postupně předvádí zvuky zvěře a nechá účastníky hádat s použitím drobných nápověd, o který druh se jedná. Pak je držitel příslušného obrázku vyzván, aby umístil své zvíře na správné místo v malbě krajiny. Při té příležitosti je zmíněna nějaká zajímavost o daném druhu zvěře.	

Závěr (cca 10-15 minut):	Opakování a evaluace
Účastníkům je umožněn kontakt se psem (pokud je možné jeho přítomnost zajistit) nebo s kůží z divočáka (individuální volba každého účastníka, neboť ne všichni mají zájem o kontakt se živým psem), doplněný povídáním o potřebnosti loveckého psa pro myslivce a shrnutí činností, které lovecký pes umí, jak pomáhá myslivci. Připomenou se některé pojmy z mysliveckých pomůcek a zopakují pojmy související se zvěří a péčí o ni. Lesní pedagog může zajistit kůže z více druhů zvěře a pobídnout účastníkům pocitové srovnání prostřednictvím kontaktu s těmito kůžemi. Účastníci mohou vyplnit evaluační dotazníky.	

**DOTAZNÍK PRO ÚČASTNÍKY PROGRAMU LESNÍ PEDAGOGIKY – EVALUACE PRÁCE
LESNÍHO PEDAGOGA PROSTŘEDNICTVÍM PEDAGOGICKÉHO DOPROVODU DĚTÍ**

Prosím, věnujte chvíli vyplnění tohoto dotazníku. Vaše podněty a Vaše kritika nám pomohou náš program vylepšovat.

Jak se Vám líbil program? (ohodnoťte jako ve škole na stupnici 1-5, svoji odpověď zakroužkujte)				
1	2	3	4	5
Jak se Vám líbila práce lesních pedagogů se skupinou? (ohodnoťte jako ve škole na stupnici 1-5, svoji odpověď zakroužkujte)				
1	2	3	4	5
Které aktivity Vás zaujaly? (svoje odpovědi zakroužkujte, můžete zvolit více možností)				
1 - Myslivci	2 – Zvěř	3 – Příkrmování	4 – Zvuky zvěře	
Které aktivity se Vám nelíbily? (svoje odpovědi zakroužkujte, můžete zvolit více možností)				
1 - Myslivci	2 – Zvěř	3 – Příkrmování	4 – Zvuky zvěře	
Bylo něco opomenuto, pokud ano, co?				
Bylo něčeho mnoho, pokud ano, čeho?				
Posud'te prosím celkovou vhodnost obsahu programu pro danou skupinu žáků (ohodnoťte jako ve škole na stupnici 1-5, svoji odpověď zakroužkujte).				
1	2	3	4	5
Vaše přání, návrhy, podněty k vylepšení, připomínky:				

**DOTAZNÍK PRO ÚČASTNÍKY PROGRAMU LESNÍ PEDAGOGIKY – ZPĚTNÁ VAZBA OD
DĚTÍ**

Vyberte poživatiny, nevhodné pro zvěř, které nepatří do krmelce (svoje odpovědi zakroužkujte).				
seno	pečené kuře	oves	sušené kopřivy	lentilky
Vyberte zvěř, která nosí na hlavě parohy (svoje odpovědi zakroužkujte).				
srnec	muflon	daněk	jelen	sika
Vyberte pernatou zvěř (svoje odpovědi zakroužkujte).				
kachna	zajíc	bažant	prase	liška
Vyberte činnosti myslivce (svoje odpovědi zakroužkujte).				
chová zvěř	loví zvěř	sází stromy v lese	přikrmuje zvěř	kácí stromy v lese